

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1943.

Första kammaren.

Nr 16.

Lördagen den 8 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Eriksson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 225, angående vissa krigsfrivilligas förmåner vid sjukdom m. m.;
nr 229, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, m. m.;
nr 231, angående anslag till särskilda åtgärder för främjande av skogsbrandskyddet;
nr 232, angående inrättande av en överstyrelse för yrkesutbildning; samt
nr 233, angående anslag för budgetåret 1943/44 till skolöverstyrelsen.

Justerades protokollet för den 30 nästlidne april.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Åberopande bilagda läkarbetyg anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet.

Stockholm den 5 maj 1943.

K. G. Westman.

Att statsrådet *K. G. Westman* på grund av sjukdom tills vidare är förhindrad delta i riksdagsarbetet intygas härmed på heder och samvete.

Stockholm den 5 maj 1943.

H. Öhnell,

legit. läk.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, det i åberopade läkarintyget omförmälda hindret varade.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 190, till Konungen i anledning av väckta motioner om viss ändring i tuberkulosförordningen.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 192, till Konungen i anledning av väckt motion om ändrade grunder för kommunernas befogenhet att anslå medel till bestridande av skolbarns inackorderingskostnader.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:
nr 253, av herr *Sandén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till hovrätterna, häradsrätterna och vattendomstolarna; samt

nr 254, av herrar *Velander* och *Wisstrand*, i samma ämne.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 255, av herr *Andersson*, *Elon*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.; och

nr 256, av herrar *Aqvist* och *Sandén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, m. m.

Föredrogs den av herr *Holmström* m. fl. väckta motionen, nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, m. m.

Motionen hänvisades, såvitt den avsåg de delar av den kungl. propositionen, som remitterats till bevillningsutskottet, till detta utskott samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 225, 229 och 231—233.

Herr *Källman* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad organisation av det centrala sjukhusarkivet m. m.

Motionen bordlades.

*Interpellation
ang. vissa
missförhållan-
den beträf-
fande verks-
läkarinstitu-
tionen.*

Herr *Wiklund* erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! I sin år 1942 avgivna berättelse ha riksdagens revisorer under § 21, sjukledigheter och sjukvårdskostnader inom civila statsförvaltningen, tagit upp ett spørsmål, som ur olika synpunkter borde tilldraga sig statsmakternas intresse samt leda till en ändring av nu gällande kungörelse angående verksläkare vid den civila statsförvaltningen.

Statsrevisorerna påpeka nämligen, att ersättningsarna åt sagda verksläkare under budgetåret 1941/42 uppgått till 1,010,000 kronor, därav 207,000 kronor vid allmänna civiltjänsterna och 803,000 kronor vid de affärsdrivande verken. Förstnämnda belopp motsvarar, framhålles det, i det närmaste en tredjedel av det för ovannämnda budgetår anvisade beloppet till avlöningar åt ordinarie provinsialläkare i hela landet.

I en särskild tabell ha revisorererna redovisat sjukvårdskostnaderna per tjänsteman under budgetåret 1941/42, vilket givit dem anledning till en del allmänna iakttagelser.

Sålunda säger dem tabellen, att sjukvårdskostnaderna sedan tiden för ikraftträdandet av civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet undergått en kontinuerlig stegring. Denna kan enligt deras mening icke förklaras annat än genom att verksläkare anlåtats i ökad omfattning. Den ringaste

Interpellation ang. vissa missförhållanden beträffande verksläkarinstitutionen. (Forts.)

eftertanke torde också säga var och en, att så måste bli förhållandet i fortsättningen med nuvarande ordning på hithörande område.

Revisorerna anse därför, att möjligheterna till besparing i de hittills för varje år stegrade sjukvårdskostnaderna böra undersökas, och de ange även vissa utvägar, som skulle leda till det åsyftade resultatet. Redan i sin år 1941 avgivna berättelse underställde revisorerna riksdagen en redogörelse för en verkställd utredning rörande kostnaderna för sjukhusvård åt vissa befattningshavare i statens tjänst. Visserligen fann statsutskottet denna icke påkalla något yttrande från utskottets sida, men åtta ledamöter anmälde dock reservation mot detta beslut, vilket visar, att man uppmärksammat denna fråga.

Med hänsyn till de missförhållanden, som statsrevisorerna i sin sist avgivna berättelse påtalat beträffande statstjänstemännen tillkommande förmåner under sjukdom, är det en fråga, som tilldrager sig ett särskilt intresse: fritt läkarval eller icke.

Visserligen är systemet fritt läkarval i princip avvisat av 1938 års riksdag, varför införandet av en annan ordning endast skulle kunna ske efter ändringsbeslut av riksdagen, vilket enligt min mening icke kan låta vänta på sig så värst länge.

I sitt i december 1938 avgivna yttrande till frågan om verksläkareinstitutionens organisation har kungl. medicinalstyrelsen i här berörda fråga bl. a. anfört, att systemet fritt läkarval skulle ha såväl fördelar som nackdelar. Till de förra skulle höra, att fördelningen av patienterna bleve lämpligare och att verksläkaren-förtroendeläkaren icke bleve satt i en mellanställning såsom dels en statens läkare, dels en läkare för befattningshavare i statens tjänst. Men å andra sidan skulle ett tillämpande av sagda system troligen komma att föranleda betydligt ökade kostnader för statsverket.

I anledning av sistnämnda påpekande vill jag erinra om de synpunkter, statsmakterna hade på dessa frågor år 1931 och som även vunno riksdagens gillande.

Enligt sjukkasseförordningen lämna de erkända sjukkassorna sina medlemmar förmåner i form av sjukvårdersättning, vilka tillfredsställa långt gående krav på läkar- och sjukhusvård. Det var därför med stor förvåning, man på sjukkassehåll på sin tid tog del av vad som föreslogs i Kungl. Maj:ts proposition nr 263 till 1938 års riksdag och riksdagens därpå grundade beslut.

Vad som i den nya lagstiftningen på sjukförsäkringens område år 1931 ansågs motsvara den moderna tidens krav på en allmän och god läkar- och sjukhusvård, frångicks alltså av statsmakterna år 1938 genom att ställa statens tjänare i en särklass gentemot andra medborgare i här nämnt avseende. Verksläkareinstitutionens införande omöjliggjorde för de i statens tjänst anställda att efter fritt val anlita den läkare, de helst vilja söka vid iråkad sjukdom. Nämnda institution har alltid förefallit sjukkassefolket att vara ett steg bakåt i utvecklingen och rimmar illa med den uppfattning, som numera omfattas av alla, nämligen att en sjuk människa skall ha rätt till fritt läkarval, vilken förmån bl. a. av medlemmarna i de erkända sjukkassorna är mycket uppskattad, ja, helt enkelt anses som en omistlig tillgång.

I samband härmed vill jag också med några ord beröra frågan, huruvida kostnaderna för läkemedel skola bestridas av statsmedel.

Medicinalstyrelsen framhöll i sitt yttrande över i det föregående nämnd proposition, hurusom erfarenheten visat, att rätten till fria läkemedel lätt leder till ett överdrivet missbruk av vissa dylika medel och att därför denna rätt i många fall medför direkt hälsoskadliga verkningar. Jag kan också meddela, att ingen erkänd sjukkassa bestrider samtliga kostnader för läkemedel åt sina

Interpellation ang. vissa missförhållanden beträffande verksläkarinstitutionen. (Forts.)

medlemmar utan att sådan kassa har möjlighet att efter tillsynsmyndighetens begivande få ersätta intill 50 % av den verkliga kostnaden, en möjlighet som man för övrigt i ytterst ringa omfattning använt sig av. Att medicinkostnaderna till de statsanställda gått till avsevärda belopp, ha statsrevisorerna i sin ovannämnda berättelse uppvisat. Enligt deras mening skulle en av orsakerna härtill vara, att farmaceutiska specialiteter på många håll synas föreskrivas i stället för de väsentligt billigare apoteksberedda varorna. Enligt min mening är detta knappast en godtagbar förklaring, utan de höga medicinkostnaderna komma med all säkerhet att uppvisa en fortsatt stegring, vilket en mera ingående utredning också skulle komma att ge belägg för. Det ligger i själva systemet, att så kommer att bli fallet.

Har då verksläkareinstitutionen motsvarat de förhoppningar, statsmakterna knöto till densamma? Svaret på den frågan återfinnes med all önskvärd tydlighet i meranämnda berättelse av statsrevisorerna. Institutionen kan, såvitt jag förstår, icke försvaras med den motivering, som lämnades vid dess tillskapande, nämligen att anställandet av verksläkare vore berättigat bl. a. av det skälet, att denna anställningsform vore en oundgänglig förutsättning för att sjukvårdsförmånen icke komme att missbrukas samt för vinnande av nödig kontroll över tjänstemännens sjukledigheter.

Härtill kommer, att, enligt vad jag har mig bekant, de statsanställda äro missnöjda med meranämnda institution, varpå de rätt ofta framförda klagomålen mot verksläkarna äro tillräckliga bevis.

Därest de statsanställda tillförsäkrats läkarvård i de erkända sjukhassorna, hade man på ett fullt effektivt sätt vunnit garantier för att nödig kontroll ägt rum, vilken sjukhassorna visat sig kunna fullgöra på ett tillfredsställande sätt utan att någons rätt trädes för nära.

Under hänvisning till vad jag ovan tillätit mig anföra, anhåller jag om kammarens benägna tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att söka få de med verksläkareinstitutionen av statsrevisorerna påtalade missförhållandena borteliminerade eller att få den ersatt med en annan för såväl de statsanställda som för staten själv bättre anordning?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1943/44 till museala ändamål;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till inredning och utrustning av gymnastiska centralinstitutets nybyggnad;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å driftbudgeten under tolfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1943/44 till allmänna indragningsstaten;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till polisradioväsendet;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till vissa byggnadsarbeten vid statens yrkeshem samt skol- och yrkeshem m. fl.;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till telefonstationsbyggnad i Trollhättan;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1943/44 till anordningar för lastning och lossning av sockerbeter vid statens järnvägar;

nr 98, i anledning av väckta motioner angående utredning rörande rundradiorörelsen;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande befattningshavare, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas m. m.;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till radiopejlingsapparat för luftfarten; samt

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till posthusbyggnad i Östersund;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 24, i anledning av väckt motion angående beskattning av tidningar och tidskrifter; samt

nr 25, i anledning av väckt motion angående utredning om allmänningsskogarnas beskattning;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 47, i anledning av väckta motioner om tillämpning av 1941 års allmänna tjänstepensionsreglemente på indragen ordinarie personal vid domänverket;

nr 48, i anledning av väckt motion angående viss ändring av sparbankslagen;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående minskning av den för riksdagen avsedda upplagan av kommitté- och sakkunnigbetänkanden;

nr 50, i anledning av väckta motioner angående utredning rörande höjning av pensionsåldern för vissa tjänstemän och arbetare i statens tjänst, m. m.; samt

nr 51, angående användande av riksbankens vinst för år 1942; ävensom

första lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1943/44 för biträde vid handläggning av boställsären och vad därmed äger samband;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garnisonspastorns i Boden avlöningsförmåner m. m.;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

nr 32, i anledning av väckt motion om lagstiftning angående åtgärder mot homosexualitetens samhällsfarliga yttringar m. m.; samt

nr 33, i anledning av väckta motioner om en revision av varumärkes- och firmalagstiftningen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.17 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 11 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade

dels Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 228, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 14 juni 1940 (nr 503) angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m.;

nr 230, med förslag till förordning om rätt att använda sackarin vid tillverkning av maltdrycker av andra klassen;

nr 234, angående ändrade pensionsbestämmelser för vissa barnmorskor, m. m.;

nr 235, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1943/44;

nr 236, angående överskridande av viss anslagspost i envar av de för riks-försäkringsanstalten, för länsstyrelserna, för landsfiskalerna m. fl., för polis-kåren i Boden samt för luftskyddsinspektionen fastställda avlöningsstaterna;

nr 239, med förslag till lag om avgifter för sjöfolks pensionering, m. m.;

nr 240, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459);

nr 241, angående anslag till statens hyresråd;

nr 242, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.; samt

nr 248, med förslag till förordning angående ytterligare utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror, m. m.;

dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse nr 238, angående muntligt meddelande till riksdagen i viss fråga.

Justerades protokollen för den 4 och den 5 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1943/44 till avlöningar vid universitetet i Uppsala jämte vissa i ämnet väckta motioner;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till vårdhem för lättskötta sinnessjuka;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till viss kreditgivning till Finland; samt

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till statens intressekontor, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 225, angående vissa krigsfrivilligas förmåner vid sjukdom m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 229, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 231, angående anslag till särskilda åtgärder för främjande av skogsbrandskyddet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 232, angående inrättande av en överstyrelse för yrkesutbildning; och nr 233, angående anslag för budgetåret 1943/44 till skolöverstyrelsen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Källman* m. fl. väckta motionen, nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad organisation av det centrala sjukhusarkivet m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 91—101, bevillningsutskottets betänkanden nr 24 och 25, bankoutskottets utlåtanden nr 47—50 och memorial nr 51 samt första lagutskottets utlåtanden nr 29—33.

Föredrogs och bordlades de vid sammanträdets början avlämnade kungl. propositionerna nr 228, 230, 234—236, 239—242 och 248.

Föredrogs Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade skrivelse nr 238, angående muntligt meddelande till riksdagen i viss fråga.

Av nämnda kungl. skrivelse inhämtades, att Kungl. Maj:t prövat lämpligt att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning göra riksdagen meddelande i viss fråga av sådan beskaffenhet, som i sagda paragraf avsåges, att Kungl. Maj:t förordnat, att meddelandet skulle framföras i första kammaren av statsministern P. A. Hansson och i andra kammaren av ministern för utrikes ärendena herr Günther samt att Kungl. Maj:t bestämt, att kamrarnas sammanträden i här avsedda fall skulle hållas inom lyckta dörrar.

Herr talmannen yttrade, att han finge tillkännagiva, att sammanträde för mottagande av det i den kungl. skrivelsen avsedda meddelandet komme att hållas torsdagen den 13 innevarande månad kl. 11 f. m.

På sedermera gjord proposition beslöts att ifrågavarande kungl. skrivelse skulle läggas till handlingarna.

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till skrivelse till Konungen med anmälan om de ledigheter inom kammaren, som skulle fyllas innan nästa lagtima riksdag.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 259, av herr *Gustavson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsföretag för armén och marinen m. m.; samt nr 260, av herrar *Gränebo* och *Persson*, i samma ämne.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial nr 110, angående överlämnande till särskilt utskott av vissa till statsutskottet remitterade ärenden, som äga samband med frågan angående den statliga vägorganisationen m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.13 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 12 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

*Ang. ändring
i taxerings-
organisa-
tionen m. m.*

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Sandström* till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställt följande fråga: »Är det att förvänta, att proposition kommer att föreläggas årets riksdag angående ändring i taxeringsorganisationen och förstärkning av landskontorens arbetskrafter i anslutning till det förslag, som beskattningsorganisationssakkunniga på sin tid avgivit?»

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet *Wigforss*, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr *Sandströms* berörda fråga, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr *Sandström* har till mig riktat frågan, huruvida det är att förvänta, att proposition kommer att föreläggas årets riksdag angående ändring i taxeringsorganisationen och förstärkning av landskontorens arbetskrafter i anslutning till det förslag, som beskattningsorganisationssakkunniga på sin tid avgivit.

Sedan remissyttranden över de sakkunnigas förslag inkommit, har propositionsarbetet i frågan bedrivits med all den skyndsamhet, som omständigheterna medgivit. Ärendets mycket omfattande natur har dock medfört, att en proposition i ämnet beräknas kunna föreligga färdig först vid månadsskiftet. Att vid denna sena tidpunkt framlägga ärendet för riksdagen synes mig med hänsyn till dess omfattning och vikt knappast kunna ifrågakomma trots de starka skäl, som tala för att taxeringsorganisationen utan dröjsmål effektiviseras.

Herr *Sandström*: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet få framföra mitt värdsamma tack för det svar

Ang. ändring i taxeringsorganisationen m. m. (Forts.)

han i dag lämnat på min fråga rörande taxeringsorganisationen och förstärkningen av landskontorens arbetskrafter.

Jag tog väl inte fel, om jag tyckte mig i herr statsrådets svar skymta ett beklagande av att frågan inte syntes kunna föreläggas årets riksdag. Jag vill i så fall tillägga, att jag givetvis också för egen del måste uppriktigt beklaga, att denna fråga eventuellt icke kan lösas i år. Det är tyvärr så — och det är kanske för flertalet av denna kammarens ledamöter väl bekant — att den med taxeringsarbetet sysselsatta personalen sedan lång tid tillbaka brottas med en övermäktig arbetsbörda. Detta förhållande, i sig beklagligt, har givetvis ytterligare skärpts under de gångna krisåren. Jag vill gärna med tacksamhet annotera, att finansministern förlidet år berett denna personal en provisorisk förstärkning. Huru välbehövlig denna än har varit, så har den dock icke varit och icke kunnat vara tillräcklig.

Så, som förhållandena nu hava utvecklats sig, har resultatet blivit *dels* en på sina håll redan konstaterad, rätt allvarlig förslitning av själva den mänskliga arbetskraften och *dels*, att arbetsuppgifterna blivit mer eller mindre lidande. Det är framför allt taxeringskontrollen, som måst stå tillbaka, och detta har ju — det vill jag här inskjuta — sin synnerligen stora ekonomiska betydelse för det allmänna. Jag vill dessutom i detta sammanhang kanske särskilt peka på den, lät mig säga bristfälliga kontrollen i fråga om omsättningskatten.

Jag förstår mycket väl finansministerns tveksamhet inför perspektivet att genom en sent inlämnad proposition fördröja riksdagens arbete. Jag ber dock att få till honom rikta en varm vädjan, att han i sinom tid ville till förnyat övervägande upptaga frågan, om icke denna, jag medger det gärna, mycket allvarliga olägenhet, är värd att tagas, framför att uppskjuta frågans lösning till nästa riksdag.

Häri instämde herr *Anderson, Gustaf Iwar*.

Herr **Linnér**: Herr talman! Jag skall be att få på det allra kraftigaste understryka de bekymmer, som uttalats av herr Sandström inför denna utsikt, att icke inför denna riksdag skulle framläggas en proposition om en förbättring av taxeringsorganisationen. Det är verkligen så, att det inte är för mycket sagt. Det är en verklig överansträngning på landskontoret för närvarande, och olägenheterna därav stanna ju ingalunda hos landskontorets tjänstemän, utan de nå också ut till hela den skattedragande allmänheten, som är beroende av den direkta taxeringen, beroende av att den blir på ett tillfredsställande sätt genomförd. Med den alltmer utvecklade direkta beskattningen har det blivit allt viktigare, att taxeringen göres på ett riktigt sätt. Nu är det visserligen så, att man kan ha delade meningar om åtskilliga detaljer i det framlagda förslaget. Jag föreställer mig, att delade meningar också på vissa punkter kommit fram i yttrandena, men det allt annat övervägande är dock, att det blir en förstärkning av organisationen på landskontoren. Jag vill därför endast instämma i herr Sandströms slutyttrande, däri han hemställde till herr statsrådet att än en gång taga under övervägande, om det inte skulle finnas någon möjlighet att få fram en proposition redan till denna riksdag.

Herr statsrådet **Wigforss**: Ja, jag är den förste att beklaga, att propositionen inte kan bli färdig förr än jag nu förutsade. Det är ingenting, som har försummats för att bedriva arbetet med den allra största skyndsamhet. Men alla, som känna till detta ärende, veta hur pass invecklat det är, och under

Ang. ändring i taxeringsorganisationen m. m. (Forts.)
sådana förhållanden får det anses förklarligt, om jag inte anser det vara möjligt att den 1 juni komma till riksdagen med en proposition, som man inte kan begära, att riksdagen skall kunna på allvar behandla förr än fram i juli. Det skulle endast vara på riksdagens uttryckligt uttalade önskan om att något sådant skulle ske, som jag skulle kunna övervinna mina betänkligheter i det fallet.

Herr Sandler: Herr talman! Jag annoterade med tillfredsställelse, att finansministern i sitt svar sade, att det förelåg starka skäl för framläggande nu av detta ärende inför riksdagen. Till vad här redan sagts har jag inte mycket i sak att tillägga. Jag vill bara vitsorda för mitt vidkommande angelägenheten av att denna fråga bringas till sin lösning vid en sådan tidpunkt, att den nya ordningen kan träda i kraft den 1 januari nästkommande år. Och förutsättningen för detta är, att frågan löses av årets innevarande lagtima riksdag. De partiella reformer, som vi redan ha provat på taxeringsområdet, ha givit så goda resultat med hänsyn till både effektiviteten i taxeringen och dess mera rättvisande resultat, att det är angeläget att kunna få fortgå på den väg, som taxeringsakkunniga ha anvisat.

Nu vill jag bara tillägga en synpunkt. Det förefaller mig självklart, att regeringen med hänsyn till hela det återstående arbetsprogram, som den har tänkt sig att förelägga innevarande riksdag, har anledning att vid denna tidpunkt taga under övervägande frågan, om det icke blir nödvändigt att anordna en höstsession. Om frågan framlägges vid en tidig tidpunkt under en sådan, så kan det önskemål tillgodoses, som för mig är det väsentliga, nämligen att denna nya taxeringsordning bringas att träda i kraft från och med den 1 januari nästkommande år.

Jag är väl medveten om, att finansministern har rätt, då han antyder, att det är en omfattande arbetsuppgift, som kommer att påläggas riksdagens bevillningsutskott genom framläggandet av detta förslag, och det synes mig därför naturligt, att frågan om framläggande av detta förslag till riksdagen upptages i närmaste sammanhang med frågan, huruvida ej även av andra anledningar en höstsession blir nödvändig.

Jag hemställer således, att saken överväges även från denna utgångspunkt.

Herr Bärg, Johan: Herr talman! Finansministern yttrade här, att han ansåg, att denna proposition knappast borde framläggas i år, för så vitt icke detta vore ett allmänt önskemål från riksdagens sida. Jag ansåg mig då föranlåten att begära ordet för att säga ett varnande ord mot att kasta in en så omfattande proposition så sent som kanske i början av juni månad för att hastigt och därmed som oftast sker hafsigt behandlas under de dagar, då riksdagens ledamöter i allmänhet vänta på att få lämna riksdagsarbetet. Det kan icke vara gagneligt, även om man skulle få nöja sig med den nuvarande ordningen ännu ett år. Det tror jag dock vore att föredraga framför ett sådant forcerat arbete.

Jag ber för övrigt att få understryka vad herr Sandler nyss yttrade om angelägenheten av att söka utfinna andra vägar, för att få frågan behandlad under detta år, än att behandla den vid den innevarande riksdagssessionen.

I detta anförande instämde herr *Velander*.

Herr förste vice talmannen: Jag kan helt och fullt instämma med vad herr Bärg yttrade. Det skulle inte vara lämpligt att vid denna tid taga itu med ett så omfattande och betydande arbete, där man behöver granska detaljerna — det är inte bara fråga om att fatta ett principbeslut, utan frågan fordrar

Ang. ändring i taxeringsorganisationen m. m. (Forts.)

en riksdagens grundliga prövning av förslagets olika detaljer — och det skulle taga ganska avsevärd tid och fördröja riksdagens arbete, och det tror jag inte skulle hälsas med tillfredsställelse, utan tvärtom. En proposition av denna omfattning bör framläggas vid en sådan tidpunkt, att riksdagen har tillräcklig tid att pröva den i olika avseenden. Jag anser därför liksom herr Bårg, att det vore mycket olämpligt nu. Skulle däremot regeringen finna, att det av andra orsaker kan bli nödvändigt att samla riksdagen till en höstsession, då skulle ju även denna fråga kunna behandlas, men det saknar jag anledning att här ingå på ett bedömande av.

Med stöd av § 20 av kammarens ordningsstadga hade friherre *De Geer* till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framställt en så lydande fråga: »Är det statsrådets avsikt att vidtaga åtgärder för effektivt minskande av harens skadegörelse i fruktträdgårdar?»

*Ang. harens
skadegörelse
i frukt-
trädgårdar.*

Ordet lämnades till herr statsrådet **Domö**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, och nu yttrade: Herr talman! Herr De Geer i Hanaskog har till chefen för jordbruksdepartementet riktat den frågan huruvida det vore statsrådets avsikt att vidtaga åtgärder för effektivt minskande av harens skadegörelse i fruktträdgårdar. Då det enligt gällande fördelning av departementsärendena närmast torde ankomma på mig att besvara denna fråga, får jag med anledning av frågan anföra följande.

I skrivelse den 9 april 1942 anmodade jag, med anledning av de betydande skador fältharen under vintern 1941—42 åstadkommit särskilt i fruktträdgårdarna inom vissa delar av landet, domänstyrelsen att efter hörande av svenska jägarförbundet inkomma med yttrande och förslag till åtgärder i syfte att för framtiden i största möjliga utsträckning förebygga dylik skadegörelse.

Domänstyrelsen inkom sedermera den 10 december 1942 med ett av jägarförbundet upprättat förslag i ämnet. I detta förslag, vilket domänstyrelsen tillstyrkte, förordas vissa ändringar i jaktstadgan, avseende dels upphävande av förbudet mot nattjakt efter hare inom vissa län i egentliga fruktodlingar och plantskolor, dels utsträckande av den i 19 § 2 mom. jaktstadgan omförmälda tiden för fällande av hare till den 15 april, dels ock medgivande att under hela året fälla hare inom fruktodlingar och plantskolor, som på visst effektivt sätt inhägnats.

Då det enligt min mening kan ifrågasättas huruvida genom detta förslag erhålles tillräckligt skydd mot ifrågasatt skadegörelse, har jag ansett förslaget böra bli föremål för överarbetning och ytterligare överväganden inom jordbruksdepartementet. Sedan detta arbete slutförts, har jag för avsikt att förelägga Kungl. Maj:t förslag till nya bestämmelser i ämnet.

Friherre **De Geer**: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för svaret på den fråga, som jag ställt till jordbruksministern.

Jag förstår, att efter den betydande fråga, som nyss behandlats här i kammaren, den fråga, som jag har gjort och nu fått svar på, måste framstå såsom en angelägenhet av kanske mycket liten betydelse, men i de distrikt, särskilt i södra Sverige, där man bland fruktodlingarna haft så stora skadegörelser speciellt under de senaste stränga vintrarna, måste man kanske undra, om inte från regeringens och den andra statsmaktens sida skall åstadkommas någon-ting till mildrande av dessa mycket allvarliga skadegörelser. Det gäller ju tusentals fruktodlare, som fått sina odlingar kanske praktiskt taget helt förstörda.

Ang. harens skadegörelse i fruktträdgårdar. (Forts.)

Jag hör nu av statsrådets svar, att det är meningen att komma med åtgärder, som jag för min del tror skola bli gagneliga. Och jag ber ännu en gång att till herr statsrådet få framföra mitt tack för det lämnade svaret.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 244, angående anslag till väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo; och

nr 246, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Ang. möjliggörande av svenska affärsmäns resor genom Tyskland.

Hans excellens ministern för utrikes ärendena herr **Günther**, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Wistrands interpellation angående möjliggörande av svenska affärsmäns resor genom Tyskland, erhöll nu ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Wistrand till mig framställt dessa frågor:

1) Har hans excellens fått sin uppmärksamhet riktad på fall, där svenska affärsmän, som haft för avsikt att i legitimt affärssyfte besöka utlandet, förhindrats därifrån genom att nödigt visum för genomresa genom Tyskland förvägrats dem?

2) Om så är fallet, har från utrikesdepartementets sida gjorts demarche i syfte att svenska affärsintressen må på denna punkt bliva behörigen tillgodosedda?

Till svar härå får jag meddela följande.

På tysk sida har man under krigsåren fört en mycket restriktiv politik i avseende å utlänningars resor icke blott till utan också genom Tyskland. Svårigheter ha därigenom uppstått för svenska medborgare, som för olika ändamål varit nödsakade att för resa till eller från Sverige genomresa Tyskland. Särskild uppmärksamhet hava dessa svårigheter väckt, då de drabbat svenska affärsmän, vilka i fullt legala och för Sverige viktiga affärsintressen skolat resa till länder bortom Tyskland.

Utrikesdepartementet har under de senaste åren i ett stort antal fall lämnat sitt bistånd, då det gällt att utverka tyskt genomresevisum för dylika affärsresor. Därvid har departementet dels hos härvarande tyska representation understött ansökningar om visum och dels genom beskickningen i Berlin gjort framställningar i sådant syfte. I åtskilliga fall hava framställningarna lett till resultat, men tyvärr måste det också konstateras att avslag på gjorda framställningar lämnats i ett flertal fall, där man från svensk sida räknat med större tillmötesgående. Vad särskilt angår de av interpellanten omnämnda Baselmässorna, hade en grupp svenska affärsmän i början av år 1942 gjort framställning till de tyska myndigheterna om tillstånd att genomresa Tyskland till mässan i april samma år. Sedan de fått avslag på framställningen, gjordes en förnyad ansökan att med svenska och schweiziska flygplan få resa till Schweiz. Ehuru svenska beskickningen i Berlin och enligt uppgift även den schweiziska understödde ansökningen, lyckades man icke erhålla det begärda tillståndet. Även beträffande innevarande års Baselmässa synes intresset för besök ha varit stort bland svenska affärsmän, men något deltagande från svensk sida kunde, med undantag för någon enstaka resande, icke komma till stånd. Utrikesdepartementets bistånd har påkallats endast i ett par fall, därvid tillstånd till genomresa erhållits.

Svårigheter hava också uppstått därigenom, att behandlingen hos tyska vederbörande myndigheter ofta dragit så lång tid, att de uppgjorda respla-

Ang. möjliggörande av svenska affärsmäns resor genom Tyskland. (Forts.)
 nerna icke kunnat fullföljas. Beskickningen i Berlin har därför vid upprepa-
 de tillfällen gjort framställningar om större tillmötesgående av de svenska
 önskemålen, även beträffande en skyndsam behandling. Ärendet har också
 varit föremål för diskussioner inom de för det svensk-tyska handelsutbytet
 tillsatta regeringskommissionerna. Från tysk sida har man under senaste tiden
 ställt i utsikt en skyndsammare och mera tillmötesgående behandling av svens-
 ka framställningar om genomresor, och en förändring till det bättre har i själva
 verket också kunnat iakttagas. Vid bedömandet av dessa frågor får man
 givetvis icke bortse från de särskilda förhållanden av olika slag, som måste
 beaktas av en krigförande stat. Man vill dock på svensk sida livligt hoppas,
 icke minst i betraktande av det välvilliga sätt varpå frågor om viseringar för
 tyska affärsmäns resor i Sverige behandlats, att det skall vara möjligt att på
 ett tillfredsställande sätt tillgodose det svenska affärslivets berättigade intresse
 att underhålla förbindelserna med andra länder på kontinenten. Utrikesdepar-
 tementet kommer även i fortsättningen att med uppmärksamhet följa denna
 fråga.

Herr Wistrand: Jag skall be att till hans excellens herr utrikesministern
 få framföra mitt värdsamma tack för det svar han har givit på min interpellation
 och också för den snabbhet, med vilken den har blivit besvarad.

Det står klart för vem som helst, att ett krigförande land vid vissa tidpunkter
 har alldeles särskilda svårigheter att medgiva en resetrafik i samma om-
 fattning som under fredstid. Emot detta förhållande kan ingen anmärkning
 riktas.

Inom svenska affärskretsar har man emellertid tidvis trots sig kunna iakt-
 taga en viss skillnad i fråga om meddelande av resetillstånd *till* Tyskland, vilka
 anses ha kunnat lättare erhållas, och i fråga om resor *genom* Tyskland till
 annat land, även när detta har varit neutralt. Dessa senare tillstånd ha varit
 svårast att erhålla. Detta har väckt en viss oro inom affärsvärlden, och det är
 också med den största tillfredsställelse, som man nu förnimmer, att herr utri-
 kesministern anser sig kunna konstatera inträdet av förbättrade förhållanden.
 Detta är att annotera med mycket stor glädje och tillfredsställelse.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för försvarsdeparte-
 mentet **Sköld**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara
 herr Wistrands interpellation angående familjebidrag till inkallad, som åtnjuter
 semesterlön, och nu yttrade: Med första kammarens tillstånd har herr Wistrand
 frågat mig, huruvida jag avser att vidtaga sådan ändring i gällande bestäm-
 melser angående behovsprövning enligt krigsfamiljebidragsförordningen, att
 semesterersättning, vilken utgår under militärtjänst, ej räknas såsom inkomst
 vid familjebidragets bestämmande.

*Ang. familje-
bidrag till in-
kallad, som
åtnjuter
semesterlön.*

De nya krigsfamiljebidragsförfattningarna ha som bekant från och med den
 1 mars 1943 satts i kraft i praktiskt taget full utsträckning. I interpellationen
 erinras, att arbetsmarknadskommissionen i anvisningar av den 4 februari i år
 angående tillämpningen av dessa författningar framhållit att, om en inkallad
 beviljas semester av sin arbetsgivare under tiden för militärtjänstgöringen,
 familjebidrag icke skall beviljas, enär full civil lön åtnjutes under semester-
 tiden och behov av familjebidrag alltså icke kan förefinnas.

Det må i anledning härav framhållas, att krigsfamiljebidragsbestämmelserna
 innebära, att endast i de fall, där det föreligger behov av bidrag från statens
 sida, sådant bidrag skall utgå. Den som reder sig med sina egna inkomster skall
 alltså icke erhålla familjebidrag. Att fasthålla vid principen, att staten skall

Ang. familjebidrag till inkallad, som åtnjuter semesterlön. (Forts.)
bidraga endast där behov föreligger, måste vara en rimlig ståndpunkt. Det är ej skäligt, att staten skall utbetala bidrag samtidigt som vederbörande har sin fulla civila lön i behåll. För att uppmuntra arbetsgivare att i sin mån bidraga till vidmakthållande av de inkallades ekonomi under inkallelsetiden har emellertid medgivits, att $\frac{1}{4}$ av den lön, som värnpliktig åtnjuter i sin civila anställning, icke skall tagas i beräkning vid bestämmande av familjebidrag.

Emellertid har det visat sig, att arbetsgivare och anställda i vissa fall söka kringgå familjebidragsförfattningarnas mening genom olika anordningar såsom beredskapslån, förskottslön m. m. Därför har det varit nödvändigt att tillgripa åtskilliga restriktioner vid utformningen av tillämpningsföreskrifter till krigsfamiljebidragslagstiftningen för att avsteg icke skall ske från bestämmelsernas andemening.

Den form, i vilken en värnpliktig får behålla sin civila lön, saknar i och för sig betydelse. Genomförandet av principen om att hänsyn skall tagas till den värnpliktiges inkomst kan emellertid te sig stötande i de fall, där semesterersättning erhålles i stället för semester. Men en viss försiktighet måste iakttagas för att ej nya möjligheter skola öppnas för kringgående av bestämmelserna. Det är för övrigt icke nödvändigt att utbetala ersättningen just när vederbörande är inkallad. Om en arbetstagare icke påfordrar annat står möjlighet i de flesta fall öppen för arbetsgivaren att förlägga semestern till annan tid än tiden för militärtjänstgöring. Då semesterlagens bestämmelser behandlades av 1942 års riksdag, framhöll också andra lagutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande i ämnet, att semester i regel icke bör förläggas till tid, då arbetstagaren är inkallad till något slag av militärtjänstgöring. Det kan i detta sammanhang erinras om att 1942 års semesterkommitté, som har till uppdrag att verkställa översyn av semesterlagen, enligt direktiven särskilt skall beakta förläggningen av semester under tid, då arbetstagaren fullgör militärtjänstgöring.

Vid bedömande av den av interpellanten väckta frågan bör emellertid hänsyn också tagas till vissa andra omständigheter. En sådan är, att de till de värnpliktiga utgående bidragen ha ökat genom att familjepeningens maximibelopp icke oväsentligt höjts från och med den 1 juli 1942 och genom tillkomsten av hemortslön, som från samma tidpunkt utgår till värnpliktiga med minst 90 dagars beredskapstjänstgöring. Detta gör, att flertalet av de inkallade numera reder sig förhållandevis gott med vad som utgår till dem under tiden för tjänstgöringen. Givetvis få alltså vissa värnpliktiga och då främst de bäst avlönade i samhället vidkännas minskning i sina vanliga förmåner under tiden för militärtjänstgöringen, men å andra sidan ha dessa i allmänhet större möjligheter att övervinna sina svårigheter såväl på grund av sin bättre ställning i ekonomiskt avseende som också genom att de i allmänhet kunna omedelbart återgå till tidigare civil verksamhet. Man måste räkna med att vissa värnpliktiga nödgas göra uppoffringar under rådande förhållanden, och statsmakterna kunna icke hålla alla helt skadeslösa.

Det må slutligen framhållas, att hemortslönens syfte är bland annat att giva de värnpliktiga viss gottgörelse för semester, som de kunna mista, enär ifrågasvarande inkallelsetid icke må jämföras med arbetad tid. Under längre tjänstgöringsomgångar bruka för övrigt de värnpliktiga kunna erhålla krigsledighet.

På grund av angivna förhållanden får jag å interpellantens fråga avgiva det svaret, att jag icke finner skäl att vidtaga åtgärder för att ändra de ifrågasvarande bestämmelserna, vilka tillkommit efter samråd med mig.

Herr Wistrand: Herr talman! Jag skall be att få tacka herr försvarsmistern för interpellationssvaret. Det innehåller i sin väsentliga del ett resone-

Ang. familjebidrag till inkallad, som åtnjuter semesterlön. (Forts.)

mang, mot vilket jag ej har på något vis vänt mig genom interpellation. Till stor del vill jag därför fullt instämma i vad herr statsrådet anfört. Min fråga gällde endast, huruvida man beträffande ersättning för semester icke kan iakttaga ett annat förfarande än vad som nu är föreskrivet i de direktiv, som äro lämnade till arbetsmarknadscommissionen. Det är ju så, att vi för närvarande ha en tid, då varje arbetskraft, som finnes inom landet, behöver användas, och vid sådant förhållande förefaller det mig anmärkningsvärt, att man lämnar direktiv, som genom sina verkningar indirekt uppmana till att, sedan vederbörande en gång har varit inkallad till beredskapstjänstgöring, ytterligare bereda honom särskild ledighet för semester. Ty dithän verka dessa direktiv. Det kan inte undgås.

Nu stöder sig herr statsrådet i det fallet på ett uttalande av andra lagutskottet, att sin semester bör man ej gå miste om därför, att man har varit inkallad, och detta är naturligtvis under normala förhållanden riktigt, men frågan är, om man inte under en sådan situation som den nuvarande bör sätta främst behovet att så mycket som möjligt få arbetskraft till produktionen. Och då är det inte obefogat, att i många fall semestern får anses vara intjänad genom inkallelsen, vilken ju dock innebär ett mången gång uppfriskande avbrott från den vanliga sysselsättningen. Men förutsättningen för att det skall kunna göras är ju, att vederbörande inte går miste om sin ersättning under semestertiden. För min del får jag därför beklaga den ovillighet som herr statsrådet har visat att något uppmjuka dessa bestämmelser.

Herr statsrådet framhåller emellertid i sitt interpellationssvar, att det inte är nödvändigt att utbetala ersättning just när vederbörande är inkallad. Jag har inte tänkt mig, att man skulle kunna lösa detta problem genom en så enkel metod som att låta vederbörande åtnjuta semester under inkallestiden men vänta med betalningen, till dess han har kommit tillbaka, eller betala den, just innan han rycker in. Om man genom en så enkel procedur kan ordna saken, medger jag, att den kan komma i ett annat ljus. Men varken arbetsgivare eller anställda ha tänkt sig möjligheten, att saken skulle kunna ordnas så lätt. Därest det auktoritativa uttalande, som svaret innehåller, får tolkas i denna riktning, kan saken möjligen ordnas genom ett mycket enkelt handgrepp beträffande utbetalningen — vilket väl egentligen dock strider mot bestämmelsens innebörd.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag vill bara säga, att jag bestrider herr Wistrands tolkning av interpellationssvaret. Det har aldrig varit min avsikt att säga, vad han utläser ur mina ord. Jag fäster uppmärksamheten på att semesterlagen har två begrepp. Det ena är semester, och för semestern utgår lön. Den ges åt alla, som ha sin anställning kvar. Det andra begreppet är semesterersättning, som utgår till sådana personer, vilka ha slutat sin anställning hos vederbörande arbetsgivare. För deras del finns ju varken i lag eller avtal någonting bestämt om när ersättningen skall utbetalas under året. För dem, som fortfarande ha anställning hos en arbetsgivare, är det självklart, att lönen skall utgå, när semestern åtnjutes. Vad jag har åsyftat är, att det dock är möjligt för arbetsgivaren och arbetstagaren att bestämma, när under året semester skall åtnjutas.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 245, angående anslag till uppförande av byggnader för järn- och metallforskning, m. m.; samt

nr 247, angående bemyndigande att förordna om uttagande av viss tilläggstull å druv- och stärkelsesocker m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 228, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 14 juni 1940 (nr 503) angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 230, med förslag till förordning om rätt att använda sackarin vid tillverkning av maltdrycker av andra klassen.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 234, angående ändrade pensionsbestämmelser för vissa barnmorskor, m. m.

Föredrogs och hänvisades till första särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 235, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1943/44.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 236, angående överskridande av viss anslagspost i envar av de för riksförsäkringsanstalten, för länsstyrelserna, för landsfiskalerna m. fl., för poliskåren i Boden samt för luftskyddsinspektionen fastställda avlöningsstaterna.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 239, med förslag till lag om avgifter för sjöfolks pensionering, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 240, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 241, angående anslag till statens hyresråd.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 242, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 248, med förslag till förordning angående ytterligare utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:
nr 259, av herr *Gustavson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsföretag för armén och marinen m. m.; samt
nr 260, av herrar *Gränebo* och *Persson*, i samma ämne.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 110, angående överlämnande till särskilt utskott av vissa till statsutskottet remitterade ärenden, som äga samband med frågan angående den statliga vägorganisationen m. m.

På framställning av herr talmannen beslöts att ifrågavarande, endast en gång bordlagda ärende skulle redan vid detta sammanträde företagas till avgörande.

Sedermåra bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1943/44 till museala ändamål, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till inredning och utrustning av gymnastiska centralinstitutets nybyggnad.

Anslag till gymnastiska centralinstitutets nybyggnad.

I detta utlåtande hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 132 framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till Gymnastiska centralinstitutet: Inredning och utrustning av institutets nybyggnad för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 87,000 kronor.

Herr **Pauli**: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga inte för att göra gällande någon avvikande mening från statsutskottets, som här är enhälligt, utan endast för att understryka det särskilda uttalande, som statsutskottet har gjort i samband med detta reservationsanslag till gymnastiska centralinstitutets nybyggnad. Uttalandet gäller professorsbefattningen i kroppsövningarnas fysiologi och hygien, som inrättades den 1 januari 1939 och som har fått ordinarie innehavare från och med den 1 juli 1941. Denne är en dansk vetenskapsman, som helt säkert kan betraktas som den främste experten på här förevarande vetenskapliga område. Det beklagliga är emellertid, att fastän centralinstitutet genom statsmakternas medverkan har fått en professor i fysiologi och därtill en så framstående kraft, har denne för närvarande sådana arbetsförhållanden, att varken forskningsarbetet eller undervisningen kan bedrivas på det sätt, som skulle vara önskvärt. Denna fråga kommer givetvis att lösas, när en gång institutets nya byggnad blir färdig och den fysiologiska institutionen där inrymmer och får sin utrustning. Men det kommer att ta ganska lång tid. Såsom kammaren ser, har i det nuvarande byggnadsprogrammet denna institution inte tänkts bli färdigställd förrän våren 1946, och utrustning skulle inte anvisas förrän budgetåret 1945/46. Man skulle alltså ännu i åtskilliga år bli tvungen att nöja sig med de otillräckliga utrymmen och den otillfredsställande utrustning, som för närvarande finnas i GCI:s gamla byggnad. Utskottet har därför velat ifrågasätta, huruvida inte byggnadsprogrammet skulle kunna medge ett tidigare färdigställande av den fysiologiska institutionen och dess utrustning.

Det är denna antydning av utskottet, som jag med dessa få ord, herr talman, har velat understryka, och jag hoppas, att de skola beaktas av regeringen vid frågans vidare behandling. Det vore ytterst beklagligt, om de dåliga arbetsförhållanden, som för närvarande råda för den fysiologiska forskningen vid GCI, skulle föranleda den utmärkte forskare, som vi ha lyckats förvärva hit till Sverige i detta ämne, att söka sig tillbaka till sitt gamla verksamhetsområde i

Anslag till gymnastiska centralinstitutets nybyggnad. (Forts.)

Köpenhamn. Jag har mig bekant, att en sådan risk faktiskt föreligger. Med tanke på den vikt, som vi bruka fästa vid upprätthållande av goda internordiska vetenskapliga relationer liksom goda internordiska förhållanden i andra avseenden, vill jag uttala en varm förhoppning, att denna fråga skall kunna lösas i den riktning, som statsutskottet här har tillåtit sig antyda.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å driftbudgeten under tolfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1943/44 till allmänna indragningsstaten.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till polisradioväsendet;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till vissa byggnadsarbeten vid statens yrkeshem samt skol- och yrkeshem m. fl.;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till telefonstationsbyggnad i Trollhättan; samt

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1943/44 till anordningar för lastning och lossning av sockerbeter vid statens järnvägar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. utredning rörande rundradio-rörelsen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 98, i anledning av väckta motioner angående utredning rörande rundradiorörelsen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (I: 17) av herr *H. Nordenson* m. fl. och den andra inom andra kammaren (II: 18) av herr *O. Holmdahl* m. fl., hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla dels om en snabb och allsidig utredning om rundradio-rörelsen, dess framtidslinjer och aktuella behov, däribland införande av dubbelprogram, effektivisering av kortvågssändning och anordnande av trådradio, ävensom de spörsmål rörande större tilldelning åt Radiotjänst av licensmedlen, som kunde uppstå i samband härmed, dels ock att resultatet av denna utredning måtte skyndsamt framläggas för prövning av riksdagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av motionerna I: 17 och II: 18 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en snabb och allsidig utredning samt om förslag rörande rundradion, dess aktuella behov och riktlinjerna för dess framtida verksamhet.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Gränebo, Heiding, Magnusson, Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Lindberg* i Umeå, *Hansson* i Rubbestad, *Andersson* i Malmö, *Akerström* och *Barnekow*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 17 och II: 18 ej måtte av riksdagen bifallas.

I det av reservanterna föreslagna yttrandet hade anförts bland annat följande:

»De principiella betänkligheter, som motionärerna framfört mot rundradions anlåtande som skattekölla, torde under normala förhållanden rätt allmänt delas. Även andra områden av statens affärsverksamhet ha dock under sista årens starka ansvällning av statsutgifterna måst tagas i anspråk som skatteköllor. Det ligger nära till hands att i detta avseende särskilt erinra om att telefonavgifterna — vilka i likhet med radiolicensavgifterna inflyta genom telegrafverket — på sista tiden av budgetära skäl måst höjas. Vad angår radiolicensavgiften uppgick denna, såsom i motionerna även framhålles, usprungligen till 12 kronor, vilket belopp år 1926 sänktes till 10 kronor.

Då i motionerna under hänvisning till de rikligt inflytande licensmedlen framföres krav på en utvidgning av radioverksamheten till nya områden med förstärkning av både dess permanent och tillfälligt anställda krafter må erinras, att dessa krav stå i strid mot de sparsamhetssträvanden, som i övrigt för närvarande måste göra sig gällande i all offentlig verksamhet.

Den i stort sett lyckosamma utveckling, som den svenska rundradion undergått, bör självfallet ej få undanskymma kraven på ett fortsatt arbete för att kunna uppnå förbättringar i de utsända programmens sammansättning, innehåll och framförande liksom ock en högre fulländning av de tekniska anläggningarna, allt under iakttagande av ekonomisk varsamhet. Av de införskaffade utlåtandena framgår emellertid, att såväl telegrafstyrelsen som aktiebolaget radiotjänst i sitt arbete söker tillämpa dylika synpunkter. Med hänsyn härtill kan utskottet ej för närvarande anse tillräckliga skäl föreligga för en särskild framställning från riksdagen i dessa avseenden.»

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö: Herr talman! Det nu föreliggande ärendet har till upphov en motion, väckt av tre representanter från högerpartiet i denna kammare. Den avstyrktes i statsutskottets fjärde avdelning, varvid herr *J. B. Johansson* uttalade avvikande mening. Den blev som synes tillstyrkt av statsutskottet med 12 röster mot 11. Mot beslutet reserverade sig de senare. Hade ej i statsutskottet i sista stund en suppleant kommit att träda i stället för en ordinarie ledamot, kunde det mycket väl ha hänt, att reservanterna hade kommit att utgöra majoritet. Så osäker är i själva verket majoriteten.

Om någon tror, att det råder oenighet om önskan, att Radiotjänst ur alla synpunkter måtte bli så tillfredsställande som möjligt, vill jag redan från början framhålla, att detta icke är fallet. Vi vilja vara med om att se till, att Radiotjänst uppfyller alla rimliga anspråk och att företaget ständigt måtte undergå en sådan utveckling, att allmänhetens intresse blir tillgodosett på bästa sätt.

Det är blott utredningskravet, som delar upp oss i två jämnstarka grupper. Vi, som stå under reservationen, anse, att för närvarande ingenting kan vinnas genom en utredning, om man nämligen inte samtidigt skall minska på de inkomster, som staten i denna svåra tid så väl behöver. Staten får ju tillgodogöra sig överskottet på denna verksamhet. För 1941 uppgick detta till 6,458,944 kr. Räknar man samman överskotten under tio år, blir det 41,501,000 kr., som överlämnats till staten härifrån. Detta resultat har ernåtts, utan att licensavgifterna ha blivit höjda. År 1925 bestämdes de till 12 kronor per apparat, men

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)
 påföljande år nedsattes de till 10 kronor, ett belopp som fortfarande gäller, trots att telegrafverket har måst höja vissa andra avgifter. Inte heller motionärerna vilja höja denna avgift. Angelägnare är, säga de, att licensbetalarnas medel komma radioverksamheten till godo, varigenom denna bättre skulle fylla sina uppgifter.

Motionärerna gå då igenom tre särskilda uppgifter, nämligen frågorna om dubbelprogram, förbättrad kortvågsutsändning och trådradio. Motionärerna anse också, att frågan om ett radions eget hus måste aktualiseras. Telegrafstyrelsen och styrelsen för radiotjänst, som redan hålla på med försök på vissa av de områden, som motionärerna beröra, finna även, att dessa frågor och en del andra böra föras fram till en lösning. Men då man kommer in på vad det skulle kosta staten och i vissa fall vad det skulle kosta lyssnarna i form av inköp av behövliga nya mottagare, måste man för närvarande rygga tillbaka. Det belopp av sammanlagt 41 milj. kr., som staten fått i överskott, är ett intet mot de kostnader, som de av motionärerna omnämnda nya anordningarna skulle draga. Jag hänvisar kammarens ärade ledamöter till sidan 12 i utlåtandet. Där talar telegrafstyrelsen om att den för verkställande av försök rörande högfrekvent trådradiodistribution tagit i anspråk ett belopp av 150,000 kr., varpå styrelsen installerat försöksanläggningar på ett antal platser i landet för anslutning av telefonabbonenter. Försöksresultaten ha varit goda, tillägger styrelsen.

På sidan 13, andra stycket, finna vi, att styrelsen talar om att ett försök med ordnande av radioförhållandena på Gotland gjorts på framställning av Konungens befallningshavande där. Försöket företogs i huvudsak enligt trådradiosystemet, och anläggningen är avsedd att bli en försöksanläggning i stor skala. Sedan fortsätter telegrafstyrelsen:

»Såsom framgår av vad ovan anförts, är det enligt styrelsens mening på teknikens nuvarande ståndpunkt icke möjligt att på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt lösa frågan om landets förseende med fullgod mottagning av ett program och med dubbelprogram på annat sätt än medelst trådradio.

Detta är emellertid en lösning på mycket lång sikt och av en betydande ekonomisk räckvidd.

Styrelsen beräknar sålunda kostnaden för endast 18,000 radiolyssnare på Gotland till ungefär 1,800,000 kronor eller genomsnittligt cirka 100 kronor per lyssnare. För lyssnare, som äro telefonabbonenter, beräknas kostnaden till 60 kronor med motsvarande högre tal för de övriga lyssnarna. Underhållskostnaderna och kostnad för programledning från fastlandet beräknas till 150,000 kronor per år eller cirka 8 kronor per lyssnare.»

Längre ned heter det:

»För landets nuvarande lyssnarantal — 1,650,000 — skulle detta betyda, i den mån Gotlands-förhållandena äro tillämpliga på riket i övrigt, en anläggningskostnad av 165 miljoner kronor. Siffran kan vid första påseende synas avskräckande. Till jämförelse kan nämnas, att landets nuvarande bestånd av radiomottagare i inköp säkerligen representerar åtminstone dubbla detta värde. Man torde kunna antaga, att detta bestånd omsättes under en tidrymd av ett tiotal år. När trådradionätet utbygges, komma helt säkert speciella mottagare i marknaden, avsedda enbart för mottagning av programmen från trådradionätet.»

Detta gäller endast en av de detaljer, som beskrivas i telegrafstyrelsens utlåtande. Därpå är det tal om ett radions eget hus, som enligt telegrafstyrelsens uppgift skulle kosta 10 milj. kr. För blott nämnda styrelse dylikt anslag, kommer den att fullfölja de arbeten härför, som den delvis är inne på,

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

i den mån dessa tänkta anläggningar i tekniskt avseende äro utexperimenterade.

Av det anförda torde emellertid framgå, att det behövs stora kapital för att förverkliga de önskemål, som motionärerna framfört och telegrafstyrelsen tidigare än de haft under omprövning. I stället för att diskutera frågan om nedläggning av licensavgifterna, finge man tänka på en väsentlig höjning av dessa. Det måste därför ur många synpunkter under krigstiden anses klokt och riktigt, att man låter staten få överskottet på verksamheten liksom hittills och gör de mindre förbättringar i radios verksamhet, som äro ekonomiskt överkomliga. Någon ändring därvidlag är inte heller tänkbar, så länge kriget varar.

Jag vet, att här komma motionärerna att invända, att det inte är meningen att göra dessa dyrbara anordningar nu, det gäller endast en utredning. Och riksdagen har ju sin fria vilja att anta eller förkasta resultatet härav, upplystes det i statsutskottet vid behandlingen av ärendet. Det står dock en smula i strid med själva yrkandet i motionen, ty där talas det om en snabb utredning, och följaktligen ämnade de, som skrevo motionen, den gången inte vänta, tills kriget är slut. Det är väl heller ingen, som tror, att det skall bli penningöverflöd i vårt land, så länge kriget inte är slut och inte heller strax därefter, då ju troligen vår ekonomiska och finansiella ställning är mycket försvagad och man behöver alla möjliga tillgångar för att kunna reda upp statens affärer. Någon fara för att radioverksamheten skall stå stilla tycks inte heller vara för handen, då telegrafstyrelsen redan är inne på alla de vägar och litet till som motionärerna vidrört. Vore det inte klokare att ställa sig avvaktande och samla den erfarenhet under kriget som är möjlig? När kriget en gång är slut, bör frågan kunna tagas upp. En utredningskommitté nu kan varken skaffa pengar eller göra det möjligt att i praktisk gärning omsätta de anordningar som alla skulle önska. En utredning nu kan endast förorsaka sådana kostnader som icke minst motionärernas eget parti med kraft under valrörelserna alltid fördömt.

Reservanterna ha emellertid sökt peka på en annan sida av saken, nämligen anskaffandet av billigare radiomottagare. Försäljningen av radioapparater har blivit en verksamhet med synnerligen goda förtjänster för dem som bedriva den. Det har sagts under debatten härom att man har inte mindre än fyrtio procent i provision på apparaterna. I reservationen ha vi därför framhållit angelägenheten av att söka få fram billigare radiomottagare. Vi anse att man bör söka få fram ett par allmänt användbara standardtyper till mycket billiga priser. Vi äro övertygade om att om man verkligen ginge i författning om att skaffa lyssnarna billigare mottagningsapparater, så skulle lyssnarna på så sätt kunna få tillbaka åtskilliga tiotusent av de årliga licensavgifterna.

Herr talman! Med vad jag här anför vill jag ha sagt, att jag ingalunda är motståndare till att de medel, som inflyta genom licensavgifterna, tillföras radioverksamheten och utnyttjas för densamma. Jag anser emellertid att tidpunkten just nu är synnerligen olämplig för att gå ifrån den princip som vi nu tillämpa, då ju staten alltför väl behöver de miljoner som överskottet hittills har gett. Jag är således inte motståndare till de tankar, som här ha framförts, men jag anser, att vi under den tid som ännu är kvar innan kriget är slut icke för denna sak behöva sätta i gång en utredning som kostar pengar. Med stöd av vad jag nu anför ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid ärendet fogade reservationen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! När den senaste ärade tälaren började sitt anförande med att omnämna, att till grund för statsutskot-

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)
tets utlåtande ligger en av tre motionärer i denna kammare väckt motion, vill jag endast komplettera denna uppgift med att det också är en motion i andra kammaren undertecknad av fjorton motionärer, varför det således är sjutton av riksdagens ledamöter som i motioner påyrkat denna utredning. Ärendet har varit föremål för en mycket omsorgsfull förberedande behandling inom statsutskottet, och jag skall be att få närmare utveckla de synpunkter som jag under denna beredning har kommit till.

De motioner, som blivit väckta i båda kamrarna angående en snabb och allsidig utredning om rundradiorörelsen, dess framtidslinjer och aktuella behov, ha allteftersom tiden lidit från motionernas väckande blivit alltmer uppmärksammade. Det beror utan tvivel därpå att de behandla ämnen som äro både viktiga och ytterst aktuella. Allt som oftast blåser det upp en debatt kring den svenska radion, och det har mer än en gång funnits kritiska påpekanden som ofta återkomma.

Motionärerna ha i sin motion tagit upp en hel del av vad som ofta återkommit i den offentliga diskussionen. Radioverksamheten nödgas bedriva en restriktiv utgiftspolitik, har det framhållits, som kan bliva både misslyckad och leda till att de möjligheter i kulturens, folkbildningens, underhållningens och undervisningens tjänst, som äro radion givna, icke få utveckla sig i tillbörlig grad. Licensavgifterna ha icke odelat fått användas för radioverksamhetens egen utveckling, utan de ha även blivit en skattekälla för staten. I stället för att licensavgifterna borde användas för radions eget behov, dess tekniska utrustning och övriga utveckling stoppar nu staten en betydande del av dem i sin egen ficka. För närvarande torde det belopp, som går till statskassan från licensavgifterna, utgöra cirka 7 miljoner kronor per år.

Alltsedan år 1925, då rundradion infördes i vårt land, har radioverksamheten fått fortlöpa som ett slags provisorium. Detta provisorium har bland annat lett till att den svenska radion minskat sändningstiden, när andra länder ha ökat sin utsändningstid. Den ekonomiska grunden har aldrig blivit klarlagd. Man har vägrat att närmare utreda dessa ekonomiska spörsmål, och även reservanterna vägra att se dessa frågor i ögonen. Även om tidsläget kräver all möjlig sparsamhet, måste man dock också se radioverksamheten ur kulturell synpunkt och ur lyssnarnas synpunkt. Det är dock lyssnarna som betala radioavgiften och som få inköpa och hålla de dyrbara mottagningsapparater, om vilka den föregående ärade talaren nämnde.

I åtskilliga främmande länder ha licensavgifterna från början fonderats för att tjäna sitt syfte, och radion är också på en del håll organiserad som en självständig institution. Hos oss lyder radion under telegrafverket, ett statens affärsdrivande verk. Det var kanske ganska naturligt, att man när radioverksamheten började på grund av dess tekniska natur kom att inplacera densamma under telegrafverket. Men det är ett faktum, efter vad som uppgivits, att på andra håll har radion organiserats som en självständig institution. När den nu hos oss inorganiserats under telegrafverket, lyder radioverksamheten därmed under kommunikationsdepartementet. I åtskilliga andra länder ligger radion under ecklesiastikdepartementet enligt de upplysningar som jag har fått. Huruvida den nuvarande organisationsformen hos oss skall bestå eller inte undandrag sig mitt bedömande, men den föreslagna utredningen torde väl kunna pröva även den sidan av saken. I varje fall förefaller det, när t. ex. statens filmbyrå lyder under ecklesiastikdepartementet, som om det kunde vara värt en omprövning, huruvida radioverksamheten, denna kulturella institution, skall lyda under ett affärsdrivande verk.

Utskottet har för belysning av ärendet infortrat utlåtanden från telegrafstyrelsen och aktiebolaget radiotjänsts styrelse. För att inte själv behöva draga

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

upp alltför många synpunkter i debatten skall jag be att till en början få återge en passus ur aktiebolaget radiotjänsts yttrande på sid. 15 i utskottets utlåtande, där det framhålles: »Den ovanliga framgång och snabba utveckling som varit utmärkande för den svenska rundradiorörelsen och som sedan ett par år tillbaka fört Sverige till främsta platsen i Europa i fråga om licensantal per tusen invånare, måste anses innebära en viss förpliktelse. Den stora allmänhet, som lojalt betalar sin radiolicens, kan icke utan fog under normala tider göra anspråk på att den utveckling av radion, vilken den själv varit med om att skapa, kan fortgå och sätta spår i en utvidgad sändningstid och en förbättring av programmen. Även om det nuvarande krisläget med nödvändighet begränsar expansionsmöjligheterna, är det angeläget, att allmänhetens intresse för radion vidmakthålles och att licensbetalaren har intrycket av att radion kan, trots tidsomständigheterna, tillmötesgå kraven på omväxlande och värdefulla program.» I detta programmatiska uttalande av aktiebolaget radiotjänsts styrelse kan jag helt instämma, och det går också fullständigt i linje med den uppfattning, som statsutskottets majoritet har angivit i sitt utlåtande.

Motionärerna ha inte sett radion enbart ur ekonomiska synpunkter utan även, och huvudsakligen, ur kultursynpunkt och ur lyssnarnas synpunkt. Det är just också vad statsutskottets majoritet har gjort.

Vad är det nu då som kan och bör utredas? Jo, det är fyra skilda delar av verksamheten, den tekniska, den ekonomiska och den organisatoriska delen samt programverksamheten. Dessa fyra frågekomplex kunna i sin tur sammanföras i två grupper, nämligen dels sådana problem som gälla de aktuella behoven, och dels sådana som avse framtida önskemål.

Vad de tekniska problemen angår kan en hel del inhämtas av de yttranden som avgivits och till vilka jag endast hänvisar för att inte bli för långvarig. Jag vill dock tillägga, att det har sagts mig, att det från Gotland har gjorts framställning om bättre radioförhållanden. Därutöver vill jag lämna ett par uppgifter, som kanske kunna vara belysande. Den svenska rundradion har 3,500 utsändningstimmar per år. Danmark har 4,500 och Finland 5,000 utsändningstimmar per år. Det måste, synes det mig, vara något fel i den tekniska utrustningen och i organisationen, när Finland kan prestera 5,000 utsändningstimmar och vi i Sverige endast 3,500. Finland kan också nå sina landsmän i utlandet på betydligt längre avstånd än vad den svenska radion kan.

Vad utvecklingen i övrigt beträffar kan man hänvisa till det yttrande från aktiebolaget radiotjänst, som är bifogat utskottets utlåtande. Av detta mycket intressanta yttrande framgår med all tydlighet, att den blivande utredningen får utomordentligt viktiga spörsmål till omprövning, och det understryker i punkt efter punkt vad motionärerna framhållit både i fråga om aktuella behov och framtida önskemål, d. v. s. utvidgad sändningstid, trådradio, dubbelprogram för att kunna tillmötesgå berättigade intressen av olika slag hos radions mycket differentierade publik, anskaffandet av programombud och studio-lokaler på ett flertal platser, barn- och ungdomsprogram samt utbyggnad av radiotjänsts speciella bildningsverksamhet som kan komma att få ökad betydelse. En förbättrad kortvägsutsändning kommer med all säkerhet efter kriget att få en allt mer ökad betydelse, såväl när det gäller att upprätthålla kontakten mellan hemlandet och utlandssvenskarna, som att genom radioutsändningar på olika språk sprida kännedom om vårt land och dess förhållanden bland utländska lyssnare. Att vid en sådan utredning även lokalfrågan måste underkastas omprövning är tydligt.

Jag har under de senaste månaderna kommit i kontakt med så många intresserade utom riksdagen i dessa spörsmål och även varit inbjuden till och åhört diskussioner i dessa ämnen att jag har blivit alltmer övertygad såväl om

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)
det stora intresse bland allmänheten som om nödvändigheten att upprätta en plan för den svenska rundradions utveckling och verksamhet. Landsortens och landsbygdens önskemål och behov i kulturellt hänseende äro i den mån de kunna tillgodoses med radions medverkan ännu långtifrån uppfyllda.

Till statsutskottet har inkommit en skrivelse från svenska kvinnoföreningarnas radiokommitté — det har sagts mig att denna organisation representerar praktiskt taget alla, eller åtminstone de flesta, kvinnoföreningarna i landet — med hemställan om att den begärda utredningen måtte komma till stånd. Det har även inkommit en skrivelse från svenska författarföreningen med samma önskemål om en utredning, varvid vissa synpunkter ha framförts. Dessa skrivelser tar jag som ett ytterligare bevis för med vilket intresse denna fråga uppmärksammas.

Nu återoppar man i yttrandena från telegrafverket och aktiebolaget radiotjänst att den utredning, som behöver göras, kunna Radiotjänst och telegrafverket göra själva. Jag ber att i det hänseendet få återopa det svar på denna passus i yttrandena som statsutskottet ger i sin motivering, där utskottet framhåller: »De mångsidiga uppgifter i allmänhetens tjänst, som radion borde kunna deltaga i, synes utskottet påkalla, att representanter ej endast för lyssnarna utan även för olika religiösa, kulturella, sociala och fackliga intressen beredas tillfälle att framföra sina synpunkter vid utformningen av de framtida riktlinjerna för radioverksamhetens utveckling. Radioverksamheten är i eminent grad en hela folkets angelägenhet, och uppdragandet av riktlinjerna för densamma bör därför, enligt utskottets mening, icke förbehållas ett ämbetsverk och ett statligt bolag. En auktoritativ och allsidig utredning under statens medverkan synes, såsom motionärerna föreslagit, redan av dessa anledningar vara påkallad.» Det är givet, att den fackliga erfarenhet och känedom, som finnes inom aktiebolaget radiotjänst, naturligtvis skall vara representerad vid den föreslagna utredningen. Vi förmena emellertid, att man även bör söka kontakt med representanter såväl för lyssnarna som, helt naturligt, med det parlamentariska livets representanter. Det sistnämnda torde väl inte vara det minst viktiga med hänsyn till de ekonomiska frågornas omprövning.

Man har också anfört, att man fruktar, att utredningen skulle bli för stor. Det är ju inte ovillkorligen nödvändigt, att alla de representanter, som kunna behöva beredas tillfälle att där få framföra sina synpunkter, skola ständigt deltaga i utredningsarbetet, utan utredningen kan ju organiseras på ett sådant sätt, att de beredas tillfälle att framföra sina synpunkter, men att själva utredningens kärna som till slut blir den avgörande kan göras något mera begränsad.

Från reservanternas sida har det vidare framhållits — och även herr Johan Nilsson i Malmö har understrukt detta — att man bör taga hänsyn till vårt nuvarande finansiella läge och kravet på sparsamhet. Detta är alldeles riktigt, men det förhåller sig tyvärr på det sättet att sparsamhetskravet icke alltid följes, inte ens under nuvarande kristid. Det förekommer expansion på många områden, t. ex. när det gäller yrkesutbildningen, den tekniska forskningen och den lägre tekniska undervisningen, där det t. o. m. anvisats förslagsanslag som kunna överskridas. Den nya vägorganisationen, som skall tillskapas under denna kristid, utgör ytterligare ett bevis på att man inte drar sig, när det gäller stora, omfattande och betydelsefulla omorganisationsarbeten. Varför skulle man då inte kunna vara med på att undersöka och utreda de spörsmål, som gälla den svenska rundradioverksamheten, vilken ju, såsom utskottet har sagt, är en hela folkets angelägenhet? Att radioverksamheten har fått en sådan omfattning att vi i vårt land per 1,000 invånare ha flera lyssnar-

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

apparater än annorstädes visar också, att radion i vårt land fyller en uppgift och utgör ett behov i hemmen och annorstädes. Det bör därför vara ett önskemål inte bara att även de fattigaste hemmen må beredas tillfälle att ha en radiomottagare utan också att de program som bjudas skola vara så differentierade, att de kunna avnjutas och tillgodogöras av alla olika lyssnare med hänsyn till deras önskemål och intressen.

Det har ju väckts motioner om och på annat sätt ideligen framhållits, att man skall vidtaga beredskapsåtgärder på olika områden för att möta efterkrigsåren. Här är en mycket betydelsefull beredskapsåtgärd som denna utredning kan komma att få framlägga, och utredningens resultat blir därför också av mycket stor betydelse.

Den föregående ärade talaren och även reservanterna lägga upp saken så, som om det här vore frågan om ett beslut att binda sig för ökade utgifter. Jag understryker, att det här endast gäller en utredning om rundradiorörelsen, dess framtidslinjer och aktuella behov och att ställningstagandet till utredningens resultat ju får bli en senare fråga som alltjämt hålles öppen.

När jag ser efter vilka som stå för reservationen, blir jag något förvånad, då jag finner, att så pass många landsbygdsrepresentanter ha reserverat sig mot den begärda och föreslagna utredningen. Jag ber att få citera vad statsutskottets majoritet yttrar på sid. 7, nämligen, att »landsortens och landsbyggdets önskemål och behov i kulturellt hänseende äro, i den mån de kunna tillgodoses med radions medverkan, ännu långt ifrån uppfyllda. Utskottet, som redan givit uttryck åt denna åsikt i sitt utlåtande nr 115 till 1935 års riksdag, finner det angeläget att åter uttala, att rundradion härvidlag bör sättas i stånd att bättre än hittills lämna verksamt stöd». Hur skall detta kunna ske om inte just genom inrättandet av dubbelprogram och utnyttjandet av de tekniska resurser som finnas i form av trådradio och dylikt? Jag är minst sagt förvånad över detta ställningstagande från vissa landsbygdsrepresentanters sida, att de inte velat instämma uti detta utskottets uttalande och det slut var till utskottet kommit.

Herr talman! Jag ber att med åberopande av vad statsutskottet anført i sitt utlåtande och vad jag nu här framhållit få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Heiding**: Herr talman! De som i dag tala för reservationen kanske riskera att bli betraktade såsom motståndare till utvecklingen av radioverksamheten. För egen del vill jag deklarerera, att jag anser, att allt bör göras för att rundradioverksamheten skall utvecklas och bli så bra som möjligt. Vi som stå för reservationen äro emellertid av den uppfattningen, att det är alldeles onödigt att nu gå in för en utredning, då det företogs en utredning i detta ämne så nyligen som 1933—1935. Det har även under åren 1941 och 1942 inom aktiebolaget radiotjänsts styrelse varit tillsatt en kommitté, som har verkställt en grundlig översyn över verksamheten och rationaliserat densamma. Jag kan därför inte finna, att det kan vara lämpligt att såsom man nu föreslagit gå in för en ny och kostsam utredning.

Det är ju alldeles uppenbart, att när man sätter i gång en sådan utredning som man här tänkt sig, måste man räkna med att den blir dyrbar och tar lång tid. Man riskerar också, att utvecklingen kommer att stanna av på radioverksamhetens område under den långa tid som utredningen pågår.

När motionerna inkommo till statsutskottet, remitterades de i vederbörlig ordning till telegrafstyrelsen och aktiebolaget radiotjänst i och för yttrande. Varken telegrafstyrelsen eller aktiebolaget radiotjänst ha emellertid tillstyrkt en utredning. När vi här i riksdagen bifalla en motion, brukar det ju vara på

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

grund av de tillstyrkanden, som inkommit från de hörda instanserna. Här har intet tillstyrkande skett, men likväl har en stor del av statsutskottets ledamöter gått in för denna utredning. Då både telegrafstyrelsen och aktiebolaget radiotjänst förklarar, att de äro helt på samma linje som motionärerna och att man undan för undan skall söka göra radion allt bättre, kan jag inte finna annat än att motionärerna borde ha varit nöjda med detta. Så tycks emellertid inte vara fallet.

Reservanterna ha i reservationen uttalat följande: »Den i stort sett lyckosamma utveckling, som den svenska rundradion undergått, bör självfallet ej få undanskymma kraven på ett fortsatt arbete för att kunna uppnå förbättringar i de utsända programmens sammansättning, innehåll och framförande liksom ock en högre fulländning av de tekniska anläggningarna, allt under iakttagande av ekonomisk varsamhet.»

Även vi ha alltså ansett att radion bör utvecklas och att det bör bli en fortsatt framgång för dess verksamhet.

Nu kan det naturligen anses, att alla licensinkomster skola gå till radion. Den siste ärade talaren framhöll, att av dessa medel tar staten så mycket som 7 miljoner kronor om året, vilka alltså gå till statskassan. Jag vill då erinra om att år 1941 utgjorde denna summa 6,459,000 och år 1942 6,727,000 — det har sålunda inte gått upp till 7 miljoner. Enligt uppgifter i den tabell, som finns intagen i utskottets utlåtande, ha i licensinkomster under åren 1932—1942 influtit 117,628,562 kronor, och därav har staten fått 41,501,012 kronor. Man kan sålunda inte säga annat än att mycket stora belopp gått till radioverksamheten. Kunna förhållandena bli bättre med hänsyn till statsinkomsterna i framtiden och man inte behöver ta så mycket av dessa medel i anspråk, så har jag för min del ingenting emot att det lämnas mer till radioverksamheten än vad som för närvarande sker. Det är, såsom framhållits i ett av yttrandena, också meningen att det skall uppföras en ny byggnad för att bättre utrymmen m. m. skola kunna ställas till förfogande för radioverksamheten. Detta kommer att kräva rätt avsevärda kostnader — man har ju beräknat att kostnaden för en sådan byggnad utom tomtvärdet skulle uppgå till ungefär 10 miljoner. Det är en mycket stor utgift, men när en gång denna fråga blir utredd, är det troligt att det kommer att beviljas medel till en sådan byggnad. Det är säkerligen ingen som vill motsätta sig någonting sådant, utan envar vill att allt skall ordnas på bästa möjliga sätt.

Jag finner ett uttalande som utskottet gjort rätt anmärkningsvärt. Nederst på sidan 7 i utskottsutlåtandet uttalar utskottet följande: »Radioverksamheten är i eminent grad en hela folkets angelägenhet, och uppdragandet av riktlinjerna för densamma bör därför, enligt utskottets mening, icke förbehållas ett ämbetsverk och ett statligt bolag.»

Jag kan inte förstå att utskottet kunnat uttala sig så skarpt emot de institutioner, som för närvarande ha hand om radioverksamheten, telegrafstyrelsen och aktiebolaget radiotjänst. Jag tycker att detta är ett alltför skarpt hugg emot dem efter allt det arbete de nedlagt — det är ett rent misstroendevotum, som enligt min uppfattning här blivit uttalat.

Det framhölls vidare av den siste ärade talaren, att i andra länder låg radioverksamheten under ecklesiastikdepartementet. Jag vet nu inte om det ovillkorligen måste anses att detta är ett bättre arrangemang. Om det lyder under kommunikationsdepartementet i första hand och det sedan är telegrafstyrelsen och aktiebolaget radiotjänst, som närmast ha hand om verksamheten, borde väl en sådan organisation kunna fungera lika bra som en anordning efter andra linjer. Hur man ordnat saken i Finland och Danmark är en sak för sig, och jag tror inte att vi böra göra några jämförelser, i all synnerhet inte i dessa tider.

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

Vi böra kunna taga denna fråga något lugnare än vad såväl motionärerna som de ledamöter som stå för statsutskottets utlåtande ha gjort. Det har uttalats en viss förvåning över att så många av landsbygdsrepresentanterna ha gått med på reservationen. Jag kanske får göra den reflexionen, att vi måhända inte ha haft så stora fordringar som dem som här från vissa håll framställts. Vi anse att radion har fyllt en mycket stor uppgift och att den också i fortsättningen kommer att göra det på ett förtjänstfullt sätt. I all synnerhet med hänsyn till de riktlinjer, som telegrafstyrelsen och aktiebolaget radiotjänst ha utstakat, tror jag att vi kunna känna oss nöjda för framtiden och att vi inte behöva tänka på några stora utredningar.

Det är märkvärdigt att det i dessa tider skall framställas så stora krav på alla möjliga områden. Jag tycker att man skulle kunna se tiden an. Det framhålls i motionerna, att man skall ta sikte på framtiden och planera för den. Det är ju möjligt att motionärerna anse att en utredning sådan som den föreslagna bör pågå under några år framåt och att man bör få fram ett mycket stort och genomgripande förslag om fyra eller fem år. Jag undrar emellertid om man vinner någonting på att nu sätta i gång en sådan utredning. Bättre är väl att man får pröva sig fram under denna tid och att man senare en gång, när lugnare förhållanden inträtt, beviljar större belopp till radioverksamheten.

Jag finner sålunda inga skäl som tala för att man nu skall kräva en dyrbar utredning. Jag anser att man kan vänta och nöja sig med de åtgärder, som komma att vidtagas av telegrafstyrelsen och aktiebolaget radiotjänst. Även om vi göra det, kan det därför inte sägas, att vi reserverar vilja motsätta oss den utveckling, som här är tänkt. Vi äro tvärtom fullt på det klara med att en utveckling är nödvändig även på detta område.

Herr talman! Jag ber att med stöd av vad jag här anfört få yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Det är ingen överdrift att säga att de radiointresserade och riksdagen här stå som åsnan mellan hötapparna — det är svårt att veta var man skall börja att äta. Man kan inte utan vidare säga, att man bör välja den linje, som gör den största nyttan, man får snarare säga att man får välja den som gör den minsta skadan.

I den motion som ligger till grund för statsutskottets utlåtande uttalas utan tvivel många tankvärda saker. Motionen understryker med rätta den betydelse radion har och utan tvivel i ännu högre grad kommer att få i framtiden. Den understryker också hur nödvändigt det är att utvecklingen länkas in i från kulturell och samhällelig synpunkt riktiga banor. Motionen reagerar också med rätta mot det system som tillämpats och varigenom radion betraktats som en inkomstkälla för statsverket — således som ett skatteinstrument. Detta är enligt min uppfattning en oriktig princip. Det är av den allra största betydelse att varje man och varje kvinna och under alla förhållanden varje familj i detta land, hur fattig den än är, skall ha tillgång till en radioapparat. Det får nästan betraktas som en medborgerlig rätt. Det är naturligtvis då inte riktigt att staten lägger skatt på denna medborgerliga rätt. Det kan till och med ifrågasättas huruvida hela systemet med licensavgifter är riktigt. Det vore ur många synpunkter att förorda, att staten betalar kostnaderna utan att taga ut någon särskild avgift av lyssnarna.

Det är alltså många goda saker som man konstaterar i den föreliggande motionen. Å andra sidan är det tvivelaktigt huruvida alla dessa goda syften kunna tillgodoses genom en utredning. Alla de önskemål, som motionen innehåller, finnas ju redan i det program, som Radiotjänst har uppställt för sig — motionen innebär helt enkelt en uppräkningslista av alla de önskemål, som Radio-

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)
 tjänst och telegrafstyrelsen själva ha redovisat. Man kan då fråga sig vad en utredning skall tjäna till. En riksdagsutredning beslutar man ju i allmänhet när någonting står stilla, när någonting är felaktigt; när utvecklingen redan är inne på riktiga vägar, brukar man inte besvära sig med att igångsätta stora och dyrbara utredningar. Med hänsyn till detta tror jag inte att det är någon överdrift att säga, att motionen tillhör de icke önskvärda initiativen. Det kan naturligtvis synas tacknämligt, om riksdagen understryker goda önskemål i detta fall, t. ex. att radion inte skall betraktas som en inkomstkälla för staten, utan att inkomsterna skola gå till själva verksamheten. Men det vore också tacknämligt om inte denna grace förbands med eller låstes fast vid en utredning av det vittutseende slag, som detta initiativ innebär. Det finns den risken att en sådan utredning kommer att inleda en stillaständets period för radioverksamheten. Så var det i viss mån under den förra utredningen — det var en period av mycken osäkerhet, under vilken alla initiativ och all utveckling till stor del lägo nere.

Vad skulle man för övrigt syfta till med en sådan här utredning? Det talas i motionen och även i utskottsutlåtandet om att olika riktningar, religiösa och andra, skulle få tillfälle att göra sitt inflytande gällande i fråga om programmets utformning och verksamheten överhuvud taget. Om man läser detta, får man det intrycket, att meningen är att de olika inflytandena skola mätas ut med alnmått — de religiösa skola få ett finger med, idrotten ett, arbetarrörelsen ett o. s. v. Jag tror inte att detta kineseri eller småknåpande är det rätta sättet för staten att bidra till radions effektivisering. Det rätta sättet är att man skaffar radion en vidsynt, initiativkraftig och upplyst ledning. Ehuru jag själv råkar vara suppleant i Radiotjänsts styrelse, vågar jag nästan påstå, att det i detta avseende redan är väl sorjt. Det igångsattes ju på grund av ett riksdagsbeslut för tio år sedan en utredning rörande radioverksamhetens organisation. Dåvarande förste vice talmannen i första kammaren Olof Olsson var ordförande och beslutet fattades på grund av en motion av herr Wagnsson, där parollen var radions förstatligande. Man kan vara glad över att det programmet inte genomfördes så strikt som man kanske avsåg. Radiotjänst blev inte ett regelrätt ämbetsverk. Det finns fortfarande i detta bolag enskilda intressenter, och de olika intressena balanseras enligt min uppfattning på ett lyckligt sätt emot varandra och emot statens. Men staten har å andra sidan allt det inflytande över företaget, som den kan önska sig.

Det är sant att det är en smula knussligt med pengar. Men jag tror för min del inte på någon sådan där plötslig tvångsmatning, som motionen framkallar ett intryck av att det skulle finnas möjligheter till. Det är enligt min uppfattning en utopi att föreställa sig att finansministern, när han fått ett finger med i spelet, under den statsfinansiellt brydsamma tid, som nu råder, helt plötsligt skulle kunna tvingas att släppa ifrån sig detta finger.

Radiotjänsts styrelse har inriktat sig på en utveckling steg för steg. Den har av kommunikationsministern mjölkat ut den ena kronan efter den andra, som blivit till den ena hundratusenlappen efter den andra. Och utvecklingen har stegvis gått framåt. Jag tror att det är en mera fruktbarande taktik än att begrava hela utvecklingen i en nammututredning, som den har kallats, vilken utan tvivel under den period då den pågår kommer att döda alla initiativ och inhölja det hela i en dimma av osäkerhet.

Å andra sidan föreligger naturligtvis den risken, att ett avslag i enlighet med reservanternas ståndpunkt framkallar intrycket att riksdagen delar den uppfattningen, att radioverksamheten skall vara ett skatteinstrument och en inkomstkälla för statsverket. Om det faktiskt vore en risk för att det intrycket framkallades, skulle jag för min del rösta för utskottets förslag. Jag tror

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

emellertid inte att det av den anledningen behöver vara nödvändigt. Jag tror att även om riksdagen icke beslutar en utredning, är det möjligt att motivera denna ståndpunkt i så klara ordalag, att det framgår att riksdagen icke vill hålla igen, utan tvärtom vill skjuta på. Och den meningen kommer bäst till uttryck, om riksdagen avslår såväl utskottets förslag som motionen, dock utan den motivering som reservanterna ha bundit vid sitt yrkande.

Med hänsyn till vad jag här sagt, herr talman, ber jag att få yrka avslag på statsutskottets utlåtande.

Herr Nordenson: Herr talman! Några av de synpunkter, som framförts av reservanterna, skall jag be att något närmare få belysa.

Reservanterna säga sig dela betänkligheterna mot rundradions anlåtande som skattekälla under normala förhållanden, men de mena att det med nuvarande stora statsutgifter är nödvändigt att taga även statens affärsverksamhet i anspråk som skattekälla. Därvid framhålla de särskilt som exempel att statsmakterna höjt vissa telefonavgifter. Till detta skulle man kunna foga, att man också höjt priserna på järnvägsbiljetter samt postportot.

Det föreligger emellertid härvidlag en alldeles bestämd skillnad. De på detta sätt höjda avgifterna ha tillkommit som en skatt för att direkt åstadkomma större statsinkomster. Beträffande radion föreligger däremot det förhållandet, att man med bibehållande av den förutvarande licensavgiften genom ökad anslutning fått en ständigt ökad inkomst. Vad det här gäller är frågan om handhavandet av denna ökade inkomst. Det brukar ur allmän affärssynpunkt framhållas som en sund princip, att man skall använda dylika stegrade inkomster i första rummet till att förbättra och utveckla företaget — tekniskt och på annat sätt — så, att man sätter det i stånd att bättre betjäna sina kunder och tillhandahålla en ständigt förbättrad vara. Se vi på de affärsdrivande verken, är detta en princip som i mycket stor utsträckning tillämpas. Vi ha exempelvis inom telegrafverket utan höjning av abonnemangavgifterna fått en mycket starkt ökad inkomst genom ökad spridning av telefonen, och dessa inkomster ha, enligt min mening med full rätt, i mycket stor utsträckning använts till nya investeringar och förbättringar av vårt ledningsnät för att bättre kunna betjäna allmänheten.

Det är detta som gör att de allt rikligare flödande radiolicensmedlen innebära en stark förpliktelse för dem, som ha ansvaret för svensk radio, att ge sina abonnenter allt bättre program och därmed en allt större valuta för pengarna. Det är uppenbart att en sådan förpliktelse gäller alldeles särskilt starkt, när det rör sig om värden av den art, som radion har till uppgift att upprätthålla. Nöjer man sig med att i huvudsak bara inkassera en sådan ökad inkomst, så måste man säga sig att detta icke överensstämmer med sunda affärsprinciper.

De medel som under flera år till och med 1942 ha stått till Radiotjänsts förfogande ha utgjort 3 kronor 10 öre per licens intill ett licensantal av 1,300,000. Först från och med 1943 har en stegring inträtt, i det att bolaget tilldelats ytterligare 620,000 kronor, en stegring motsvarande omkring 15 procent. Jämför man härmed den andel av de inflytande medlen, som statsverket inkasserat, finner man att från det sista förkrigsåret 1938 och till 1942, det sista år som redovisats, föreligger en stegring med 92 procent. Härtill kommer att ökningen under 1943 i tilldelning av licensmedel i övervägande grad beräknas bli tagen i anspråk för dyrtidskompensation.

Man kan därför påstå att det knappast är en skälig del av inkomstökningen, som gått till höjande och förbättrande av företagens prestationer gent emot dess kunder. Det kan i det sammanhanget förtjäna påpekas, att 1934 års radio-

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

utredning beträffande licensmedlens användning gjorde följande uttalande: »Licensinkomsterna böra i så stor utsträckning som möjligt gå till rundradio-rörelsen för att tillfredsställa dess egna behov, och det torde ha varit denna synpunkt, som varit avgörande när licensavgifternas storlek bestämdes.»

Det är sålunda i full överensstämmelse med såväl tidigare intentioner som med sunda affärsprinciper, om man nu kräver, att Radiotjänst skall få en större andel av licensavgifterna för att bättre kunna tillgodose allmänhetens berättigade krav.

Detta framstår ännu tydligare, om man tar hänsyn till vad Radiotjänst tidigare och nu på senare år fått av licensmedlen i jämförelse med statsverket. År 1932 fick Radiotjänst 30 procent av licensmedlen, och statsverket nöjde sig med ungefär detsamma, eller 30 procent. År 1942 har Radiotjänst fått endast 25 procent av de inflytande medlen, medan statsverket kasserat in 42 procent. Det kan enligt min mening allvarligt ifrågasättas, om man inte har drivit sparsamheten på ett sätt, som går emot kundernas rimliga och berättigade anspråk.

Beträffande det fortsatta arbetet för att uppnå förbättringar i programmen och en fortsatt högre fulländning av de tekniska anläggningarna ha reservanterna i huvudsak hänvisat till Radiotjänsts och telegrafstyrelsens yttranden, och jag skall därför något dröja vid dessa.

Det visar sig då, att Radiotjänst har i fråga om praktiskt taget alla de önskemål, som framförts i motionerna, vitsordat det berättigade i dem och framhållit angelägenheten av att dessa önskemål verkligen tillgodoses.

Beträffande frågan om ökade licensmedel framhåller styrelsen vikten av »att radion förfogar över tillräckliga ekonomiska resurser för att i allt större utsträckning kunna engagera de yppersta krafterna i svenskt kulturliv» och vidare betydelsen av »att rundradions medelstillgång är av sådan storlek, att den tillåter experiment och prövning av nya vägar och metoder». Detta är fullt i överensstämmelse med motionärernas synpunkter och yrkanden.

Vidare betecknas det såsom ett av Radiotjänsts allra viktigaste önskningsprogram att åstadkomma en ökning av sändningstiden, och man framhåller, att detta icke kan effektivt åstadkommas annat än genom att införa dubbelprogram, och sådana böra enligt styrelsens mening »komma till stånd så snart de tekniska förutsättningarna härför föreligga».

Ett annat önskemål är att åstadkomma ett riksprogram med inslag från hela landet, men även här pekar man på att detta endast blir möjligt att genomföra, om ökade medel därför tilldelas Radiotjänst.

Med avseende på efterkrigsförhållandena framhåller Radiotjänst, att radion måste vara beredd att lämna både upplysning och underhållning i ökad omfattning, och att man har att vänta »hastigt inträdande krav på en vittomfattande expansion» eller, som en radioexpert uttryckte sig i en diskussion nyligen, att vi ha att vänta en explosionsartad utveckling på detta område. Radiotjänst säger sig ha vidtagit vissa åtgärder för mötande av de nya kraven, men framhåller också, att det är nödvändigt, att medel stå till förfogande i största utsträckning för ett fortsatt arbete på en dylik beredskap.

I fråga om kortvägsutsändningen har styrelsen också anslutit sig till motionärernas synpunkt och framhåller nödvändigheten av att åtgärder vidtagas så att Sverige skall göra sin röst bättre hörd i etern inför utlandet.

Slutligen behandlar styrelsen ingående sin lokalfråga och vitsordar starkt vikten av att snarast möjligt en radions egen byggnad åstadkommes.

Man finner sålunda, att Radiotjänsts styrelse faktiskt på alla punkter har vitsordat och understrukt de önskemål, som i motionen framföras, och man skulle då vänta sig att den slutsats styrelsen därur skall dra, skulle vara, att yttrandet skulle utmynna i ett förordande av några åtgärder. Men det blir

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

ingenting därav. Styrelsen nöjer sig med att påpeka, att de grundlinjer för radioprogrammens aktuella och framtida expansion som framlagts i uttalandet, äro tillräckliga som bas för en utökad programverksamhet.

Uttalandets motivering och kläm synas knappast hänga ihop. Här föreligger uppenbarligen en dualism. Man får en känsla av att det är en hand, som fört pennan vid avfattandet av motiveringen, och en annan som formulerat slutklämmen.

Först har tydligen representanten för vad styrelsen kallar den nödvändiga friska företagsamheten skrivit motiveringen, och sedan har representanten för vad den själv kallar den stundom alltför restriktiva utgiftspolitikerna ryckt in för att skriva slutklämmen.

Jag understryker detta därför att en av de föregående talarna pekade på det anmärkningsvärda i att inte någon av de instanser, till vilka ärendet har remitterats, har tillstyrkt detsamma, och att det under sådana omständigheter skulle vara märkligt att statsutskottet anser sig kunna tillstyrka motionen.

Jag har, herr talman, det bestämda intrycket, att läser man Radiotjänsts uttalande riktigt och därav drar de konsekvenser, på vilka det pekar, så innebär det ett tillstyrkande av att några åtgärder verkligen vidtagas; man kan gott ta detta utlåtande till intäkt för motionärernas önskemål.

Vad telegrafstyrelsens uttalande beträffar, så ger styrelsen däri en ingående redogörelse för de tekniska problemen och uppehåller sig alldeles särskilt vid frågan om dubbelprogram. Utlåtandet är emellertid i den punkten så till vida ganska märkligt som det kategoriskt avvisar alla till diskussion upptagna alternativ såsom oframkomliga. Det konstateras sålunda att det för dubbelut-sändningar på lång- och mellanvåg saknas våglängder, att kortvågsut-sändningar icke lämpa sig för utsändningar inom landet, att utsändningar med frekvensmodulerade kortvågor anses kräva alltför dyra mottagaranordningar och att trådradioutsändning kräver för stora kapitalutlägg — 165 miljoner kronor för hela landet. Jag stryker under detta resultat, därför att det är därpå som reservanterna i så hög grad bygga sitt avstyrkande. En av reservanterna, herr Nilsson, framhöll nyss hurusom telegrafstyrelsen hade avvisat alla de föreslagna alternativen, och telegrafstyrelsen själv hade ju på dessa grunder direkt avstyrkt.

Däremot kan invändas, att styrelsen enligt min mening inte uttömmande har diskuterat de tekniska möjligheter, som finnas för införande av dubbelprogram. Den har nämligen behandlat frågan från den utgångspunkten att ut-sändningen med dubbelprogram med en gång skulle göras hundra procentigt effektiv, hundra procentigt tillgänglig för alla lyssnare i landet.

Det är emellertid uppenbart, att det inte är nödvändigt att gå fram på det viset att man omedelbart ställer så höga krav. Man kan dock mycket väl nöja sig med att från början ordna det så att det nya programmet blir tillgängligt för en del av lyssnarna, låt oss säga 60—70 procent av dem, och att de tekniska förutsättningarna sedan successivt utbyggas för att göra ut-sändningen tillgänglig över hela landet. Härför finns det möjligheter, som telegrafverket inte har tagit upp till behandling. Det finns den möjligheten, att man inrättar smärre regionala utsändarstationer i jämförelsevis stort antal, strödda ut över landet, vilka kunna ombesörja utsändningen över mindre områden, och att vid sidan av dessa successivt installeras trådradio. Därvid är det att märka, att det torde finnas all utsikt att kunna för trådradioutsändning begagna såväl telefon- som belysningsledningar, vilket innebär möjlighet att nå ett mycket stort antal av lyssnarna även på landsbygden.

Sker det tekniska utbyggnaden för dubbelprograms utsändande på detta sätt successivt, så böra kostnaderna ingalunda bli så överväldigande. Det har re-

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

dan framhållits, att man för Gotland kan åstadkomma detta för en kostnad av 1,800,000 kronor, och i utlåtandet förekommer också en uppgift om att detta för de tre städerna Stockholm, Göteborg och Malmö kan åstadkommas för omkring 2 miljoner kronor. Detta är ju siffror av en helt annan storleksordning än de 165 miljoner kronor, som man här har visat på.

Det är också att märka, att trådradion har mycket stora fördelar framför den andra radion, i så måtto att den möjliggör användandet av enklare och billigare mottagare, vilket också medför en i det närmaste störningsfri mottagning. Man torde dessutom i framtiden per trådradio kunna sända ut två parallella program samtidigt. Detta måste vara en så betydande förmån för licensinnehavarna att man kan ifrågasätta, huruvida icke en något högre licensavgift skulle kunna uttagas av dem, som få trådradio, och i så fall skulle ju detta betyda en viss ökad inkomst, som hjälp vid förräntningen av utgifterna. Det är angeläget att man har detta för ögonen just med tanke på den argumentering, som här har förts.

Herr Nilsson strök under de, som han sade, enorma kostnaderna, och framhöll att det totala belopp, som under de senaste tio åren influtit till statskassan från Radiotjänst, rörde sig om 41 miljoner kronor, medan kostnaden varit 165 miljoner kronor, och han ville därmed, som sagt, understryka hur orimligt det var att nu begära införandet av trådradio. Det är inte orimligt, om man gör det successivt och kombinerar det med dessa regionala utsändningar.

Jag vill också i detta sammanhang framhålla, att man här rör sig på ett av de, man kan säga, mera jungfruliga områdena av tekniken, där ständigt nya upptäckter och uppfinningar göras och där nya möjligheter ständigt yppa sig. Vi böra då inte förhålla oss alltför passiva utan pröva oss fram och undersöka vad som kan åstadkommas. Det är först genom att själva experimentera och pröva oss fram som vi till fullo kunna följa med och utnyttja de resultat, som framkomma inom teknik och vetenskap runt om i världen. Man kan här lika litet som på andra områden slå sig till ro.

Det har framhållits här såsom något märkligt, att motionärerna, som tillhöra de grupper, som eljest vilja driva hård sparsamhet, ha ansett sig kunna komma med detta yrkande om ökade utgifter, men det är inte här fråga om att slösa med pengarna, utan vad man vill åstadkomma är att licensbetalarna få så skäligen valuta som möjligt och så god kundtjänst som möjligt för sina pengar.

Det har också sagts, att man på detta sätt kunde få en alltför stor och långvarig utredning. Jag kan inte se, varför detta skulle vara nödvändigt. Det kan nämligen mycket väl tänkas, att en mindre kommitté tillsättes, vilken sedan genom att inkalla representanter för olika riktningar gör sig underrättad om önskemålen beträffande radion och därefter tar ställning till på vad sätt och i vad mån dessa skola tillgodoses. Det behöver därför inte alls bli vad herr andre vice talmannen kallade något kineseri. Överhuvud taget tror jag inte man skall tänka sig, att en sådan utredning skall gå i detalj — i varje fall bör den inte sikta på att statsmakterna här skola ingripa i detalj — utan vad den bör åstadkomma är ett uppdragande av de riktlinjer, efter vilka man bör arbeta, och av riktlinjerna för Radiotjänsts medelstillestånd och medelsanvändning. Just därvidlag, måste man säga sig, har riksdagen verkligen intressen att bevaka.

Det är med hänsyn till de många enligt min mening ännu icke tillräckligt belysta och undersökta aktuella problem, som beröra radion och dess framtida utveckling, och med hänsyn till radioverksamhetens utomordentliga betydelse

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

såväl ur kulturell synpunkt som ur upplysningssynpunkt som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Den siste ärade talaren gjorde gällande, att aktiebolaget radiotjänsts styrelse och även telegrafstyrelsen i stort sett understrukt vad motionärerna framhållit om att en utredning skulle behöva vidtagas för förbättring av radions ställning här i landet. Men det är väl i alla fall att läsa innehållet i deras yttranden på ett egendomligt sätt.

Styrelserna ha visserligen understrukt, att de förbättringar, som motionärerna hemställt om, vore i många avseenden behövliga och nödvändiga och att de ville för sin del genomföra dessa så långt som möjligt. Men deras yttranden utmynna ju i att de anse, att en utredning för närvarande icke är av behovet påkallad, och att det kan ifrågasättas, om en sådan skulle befrämja radions utveckling just nu.

Det är ungefär samma ståndpunkt, som reservanterna ha intagit till denna fråga. Vi önska, att radion alltfört skall gå en lycklig utveckling till mötes och att den skall få sådana arbetsförhållanden och få sådant stöd, att den skall kunna fylla sin uppgift och att svenska folket så långt som möjligt skall bli tillfredsställt med densamma. Men för detta behövs det ju inte en stor utredning, som skulle läsa fast utvecklingen på detta område under den tid utredningen pågår. Men man får väl i varje fall hoppas, att, även om det skulle beslutas en utredning, det inte blir såsom ofta är fallet då det gäller parlamentariska utredningar, en utredning som skulle kunna betecknas såsom en mammututredning. Men radion är ett område, där det ännu alltjämt fortgår en rastlös utveckling, i synnerhet på det tekniska området, som jag tror knappast skulle befrämjas genom utredning av en parlamentarisk kommitté. För att radion skall vinna framsteg och förbliva populär fordras det, att man oavslåtligen följer och tillgodogör sig de tekniska framstegen på området och att programmen givas ett sådant innehåll, att de ge en god valuta. Det är ungefär på det sättet som vi reservanter ha sett på frågan.

Nu ha emellertid motionärerna och även utskottets majoritet särskilt starkt fäst sig vid att det behövs mera pengar för att främja radions utveckling och att det går för stor del av licensmedlen till statsverket. Ja, men om man nu anser det nödigt, att Radiotjänst får behålla mer av de licensavgifter, som inflyta, är det ju inte nödvändigt att för den skull tillsätta en stor utredning, utan Radiotjänst får väl då framlägga ett program. Detta må sedan prövas av vederbörande, och man må se till, att Radiotjänst får vidtaga sådana reformer och utbyggnader, som för radions utveckling befinnas nödiga. Men för detta behövs heller inte någon utredning. Och det är ungefär den inställning, som såväl Radiotjänsts styrelse som telegrafstyrelsen haft till dessa frågor.

Det är givet, att radion bör vara tillgänglig för den stora allmänheten i den utsträckning som det är möjligt, men vi ha ju inte anledning att klaga i det avseendet. Redan nu betalas licensavgifter för över 1,600,000 apparater, och om man förutsätter, att minst tre personer avlyssna varje apparat, skulle över 5 miljoner av svenska folket ha tillfälle att avlyssna radion, och det är ju ett antal som i förhållande till folkmängden knappast något annat land kan visa motsvarighet till. I det avseendet kan man således icke säga annat, än att radion har utvecklats. Och beträffande licensavgifternas storlek är det nog inte heller någon, som klagat över att de äro för höga. Skulle det bli någon krona över per licens, som tillfaller statsverket, är det väl under dessa kris-tider, då staten har behov av så mycket pengar, ändå mycket välkommet.

Men vad som egentligen för den mindre bemedlade delen av befolkningen är mera ekonomiskt kännbart vid anskaffning av radio är utgiften för radio-

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

apparaten. Kunde statsverket göra något för att få fram en i olika avseenden utmärkt standardapparat till lågt pris, är jag säker på att detta skulle av den stora allmänheten hälsas med mycket stor tillfredsställelse, och jag tror att man har mindre ekonomisk känning av den lilla licensavgiften på 10 kronor, som betalas varje år och för vilken man dock kan få lyssna till så många rikhaltiga och goda program, än av anskaffning av radioapparat.

Vad som under denna tid egentligen har verkat återhållande och hämmande på radions utveckling i tekniskt hänseende är ju dels den minskade tillgången på materiel, varom i handlingarna talas, och dels i viss mån kanske den begränsade tillgången på pengar. Om kriget tar slut, är det väl sannolikt, att det även på detta område blir bättre tillgång på medel och att man då kan bättre än nu tillgodose radion, men det behövs inte någon utredning för den skull heller.

Kontentan av vad jag här har sagt är alltså, att jag vill bidra till radions utveckling, så att den kan fylla sin uppgift på bästa sätt, men jag anser icke, att den bättre främjas genom ett bifall till utskottets hemställan än genom att man låter Radiotjänst arbeta ostörd och ger företaget den uppmuntran som det behöver för att få arbetsro och arbetsglädje.

Utskottets ärade ordförande tog ju nära nog till storsläggan, då han sade, att på varje punkt i dessa yttranden underströks vad utskottet hade framhållit, medan reservanternas kritiserades, och han undrade, hur det kom sig, att så många landsbygdsrepresentanter hade ställt sig försiktiga och ville gå sparsamhetsvägen i stället för att begära en utredning, som kanske skulle innebära kostnader. Då får jag säga, att jag tror, att även om man följer reservanternas, kommer man att lika bra tillgodose de lyssnare ute på den svenska landsbygden, som kunna glädja sig åt att ha en radioapparat, som om man följer utskottets flertal, och jag tror att man främjar detta syfte bäst, åtminstone under den närmaste tiden, om man följer reservanternas. Ty hur det än går, kommer väl utredningen att medföra en viss stiltje i fråga om utvecklingen på detta område, och jag kan inte som utskottets ärade ordförande se, att en utredning här skulle vara att jämställa med en ekonomisk beredskapsåtgärd, som vi skulle få ta till vid krigets slut. Så får man nog inte betrakta denna fråga, ty det är, tror jag, en alltför haltande jämförelse, och jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Johansson, Lennart: Herr talman! I det yttrande, som Radiotjänsts styrelse lämnat över motionerna i riksdagen angående en snabb och allsidig utredning om rundradiorörelsen, dess framtidslinjer och aktuella behov, ha framförts många önskemål om förbättringar av radioverksamheten, blott det ställes nödiga medel till styrelsens förfogande.

Det är ju riktigt, som där framhålles, att det borde ligga i det allmännas intresse att radioverksamheten, som under krisen fått nya och betydelsefulla uppgifter att fylla, kan upprätthållas i minst samma utsträckning som nu och att programmens allmänna standard inte undergår en försämring.

Det talas och skrives ofta om tråkigheten på landsbygden och om ungdomens flykt från landet till städerna. För att råda bot på detta bör något göras från det allmännas sida. Radion är ju en god och billig förströelse, om programmen bli omväxlande och innehållsrika. Det räcker inte bara med att skaffa nya grammofonskivor och att ofta utsända grammofonmusik i stor utsträckning.

För att programmen skola kunna bli omväxlande och bra fordras ju, att Radiotjänst erhåller tillräckligt med penningmedel, och detta kan ju ske, om licensavgifterna lämnas mera obeskurna till Radiotjänsts förfogande.

Det kan ej vara riktigt, att staten skall direkt tillföra statskassan mer än

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

40 procent av de influtna licensavgifterna; det blir ju då en extra beskattning på en del av det svenska folket, vilken oftast drabbar fattiga människor på landsbygden. På landsbygden har radion en mycket stor uppgift att fylla, och det gäller i särskilt hög grad avlägsna och isolerade ställen, där folk sällan kommer i beröring med andra människor än sina grannar.

Reservanterna ha i den reservation, som finnes fogad vid utlåtandet, som skäl för sitt ståndpunktstagande anført, att på grund av de senaste årens starka ansvällning av statsutgifterna kan det vara försvarbart att anlita rundradion som skattekölla, och jämfört dessa avgifter med telefonavgifterna. Denna jämförelse torde ej vara riktig. Telegrafverket är ju liksom post och järnvägar ett statens affärsdrivande verk och bör alltså drivas så, att det lämnar ett visst överskott. Tillfredsställandet av lyssnarnas berättigade intressen bör vara en angelägenhet, som ej bör förbises, alldenstund det finnes medel till förfogande och dessa äro avsedda för detta ändamål.

De talare, som här ha uttalat sig emot en utredning, ha som skäl anført, att tiden icke är mogen för en dylik utredning och att den skulle kosta mycket pengar. Det har också anförts, att Radiotjänst behöver en ny byggnad och att dennas uppförande skulle draga särskilt stora kostnader. Ja, om så är fallet, är det nu hög tid, att en utredning kommer till stånd om dessa angelägenheter, och pengar kunna ju under tiden avsättas av de medel, som nu direkt ingå till statskassan, så att man samlar en fond för detta ändamål.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat ge min åsikt till känna, vilken jag tror delas av det stora flertalet radiolyssnare på landsbygden, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pauli: Herr talman! Det var intressant att lyssna till den siste ärade talarens inlägg, därför att man fick det intrycket, att han verkligen kan anses tala på den svenska landsbygdens vägnar, och de synpunkter, som han framförde, tror jag äro mycket beaktansvärda. Emellertid får man av denna debatt liksom av den, som jag åhört i statsutskottet, det intrycket, att det i stort sett inte förefinns några större skillnader i betraktelsesätt och ståndpunkt mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Man förklarar sig från båda hållen, även reservanternas, önska en fortsatt kraftig och tidsenlig utveckling av den svenska rundradions verksamhet, och man förklarar sig också på båda hållen önska, att man vid främjandet av denna utveckling skall gå fram såvitt möjligt med ekonomisk varsamhet. Man är vidare på båda hållen överens om att det inte kan komma i fråga att nu omedelbart föra fram till förverkligande tanken på att låta en väsentligt större del av licensavgifterna gå till Radiotjänsts verksamhet. Hur det skall bli i framtiden, är ju en annan sak.

I stort sett är man alltså överens. Man vill att radion skall förbättras, man vill att våra kortvägssändningar skola göras mera effektiva, man vill att Sveriges stämna skall kunna göra sig bättre hörd ute i världen i det stora eterkriget. Och man torde också överallt vara övertygad, att om detta är önskvärt just nu, kommer det att vara ännu mera önskvärt, när kriget är slut, då det inte bara gäller att för olika förhandlingar komma i kontakt med andra länder utan också att rent konkurrensmässigt göra sig gällande på olika områden. Det är följaktligen inte i fråga om de mål man vill uppnå, som oenighet råder; det är endast om huruvida det för uppnåendet av dessa mål är lämpligt att nu begära en utredning.

Jag måste säga, att jag finner de skäl, som ha anförts mot en sådan utredning, föga övertygande. Skälen äro huvudsakligen av två slag. Det ena är att, som jag tror herr Heiding uttryckte det, det vore olämpligt att avgiva ett »misstroende votum» mot telegrafstyrelsen och Radiotjänst genom att ifråga-

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

sätta något annat än att de ensamma kunna beakta alla tänkbara synpunkter och föra utvecklingen framåt. Beträffande den synpunkten vill jag säga, att jag inte tror det är någon av dem, som här önska en utredning, som därmed har avsett att rikta den allra minsta udd emot telegrafstyrelsen och Radiotjänst. Vi ha det intrycket av de remissyttranden som avgivits, särskilt av Radiotjänst, att man där är fullt på det klara med vad som är önskvärt i utvecklingshänseende och att man vill göra vad man kan för att gå vidare. Men inte är det att ge ett misstroendevotum åt aktiebolaget radiotjänst och åt kungliga ämbetsverket telegrafstyrelsen, om man tänker sig, att det skulle beredas utrymme även för andra synpunkter än dem, som inom det så att säga professionella området äro de givna och naturliga. Jag tycker det är ganska förvånande att höra representanter för olika partier, bland annat bondeförbundet, så helt fränkänna lekmannasynpunkterna och riksdagens eller riksdagsmännens eventuella insatser i ett sådant här arbete all betydelse. Det förefaller mig, som om herr förste vice talmannen var särskilt skräckslagen vid tanken på att det skulle kunna bli något större parlamentariskt inslag i en dylik utredning. Jag skulle vilja fråga, om riksdagen verkligen är förtjänt av ett sådant misstroendevotum. Det tror jag inte man kan göra gällande.

Hur sedan denna utredning skall gestaltas, får ju bli Kungl. Maj:ts sak att avgöra. Inte är det bestämt på förhand, att det skall bli en mammututredning, såsom man frikostigt har ställt i utsikt från reservanternas håll. Jag har inte sett, att det alls ifrågasatts från motionärernas och utskottets sida, att det skulle bli någon så vidlyftig uppsättning i denna kommitté, och herr Nordenson antydde nyss ett rent tekniskt tillvägagångssätt härvidlag: man skulle kunna ge kommittén en ganska begränsad omfattning i fråga om antalet medlemmar, men ge den tillfälle att tillkalla och höra folk som kunna framföra synpunkter från olika områden.

Vi äro därmed inne på den andra huvudinvändningen mot en utredning, och det är, att en utredning skulle så långt ifrån vara gagnelig för det avsedda syftet, att den tvärtom skulle lamslå utvecklingen under hela den tid den sutte. Det var aldeles särskilt herr andre vice talmannen, som utvecklade sin kända pittoreska våltalighet för att varna oss för dessa faror. Han använde t. ex. uttrycket, att det skulle bli »en dödens och stillaståendets period». Man skulle genom en utredning »döda alla initiativ» och »inhölja det hela i en dimma av osäkerhet». Jag ger allt erkännande åt den talekonst, som här utvecklats, men jag kan inte finna, att den har något verkligt sakligt underlag. Tyvärr har det nog inträffat ibland, att under den tid en kommitté har hållit på att utreda en sak, man känt sig liksom förpliktad att låta allting stå stilla på ifrågavarande område. Men jag kan inte tänka mig att detta är någonting naturnödvändigt eller att man, därför att en utredning arbetade på att draga upp framtidens verksamhetslinjer för den svenska rundradion, verkligen skulle behöva underlåta att på enskilda punkter sörja för de förbättringar, som de rent aktuella förhållandena möjliggöra och motivera. Jag tycker att dessa skrämskott äro överdrivna, och jag får säga, att nog skulle saken skötas bra dåligt, om dessa farhågor skulle besannas.

Man skulle kunna tillägga en tredje farhåga, som har framställts i fråga om utredningen, en farhåga som jag dock tycker är rätt besynnerlig. Det har framskyttat hos några talare, att om man röstar för att denna utredning skall igångsättas, så sviker man sparsamhetens sak; då ger man sig slöseriet i våld. Det är märkvärdigt, att man kan förutsätta någonting sådant. En undersökning innebär väl inte, att man på något sätt binder sig för några svindlande utgifter; den innebär bara att man ser efter vad som bör göras och kan göras och för vilka kostnader detta kan göras. Sedan utredningen väl är gjord, kom-

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

mer saken tillbaka till riksdagen. Då ha ju dessa räddhågade riksdagsledamöter all möjlighet att stoppa de ansatser till penningrullning, som de eventuellt skulle kunna upptäcka.

Jag har, herr talman, sålunda icke kunnat finna, att de argument, som ha framställts mot en utredning, äro vägande. När jag nu kommer att yrka bifall till utskottets hemställan, så gör jag det i den förhoppningen, att utredningen, om den kommer till stånd, skall anordnas på sådant sätt, att den inte infriar farhågorna om ett momentant hejdande av utvecklingen på detta område, och att denna utredning skall skötas så, att man verkligen försöker få saken belyst från alla sådana håll, där man inte bara har intresse av vår radios utveckling utan också har värdefulla bidrag att ge till undersökningen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag har varit mycket tveksam, huruvida jag skulle för min del välja utskottets väg eller rent avslag — reservanternas linje kan jag under inga förhållanden acceptera.

Det är särskilt ett par saker här, som det är av vikt att fästa sig vid. Jag vill först och främst understryka, att rundradion är vårt största universitet, vår största och viktigaste läroanstalt, och att, såsom nu sker, göra den till en affärsrörelse och ett skatteobjekt, det tycker jag är något som vi måste hejda. Radion håller för närvarande på att allt mer förvandlas till en affärsrörelse ungefär som de bolag, vilka i Amerika ha hand om radion, och till en skattekälla, som svenska staten och regeringen icke sköta på det sätt, som våra grundlagar föreskriva, när det gäller skatter. Det är även orimligt, att staten skall tjäna pengar på en stor bildningsanstalt; då skulle staten också kunna lägga sig till med en del av elevavgifterna vid läroverk och skolor, om de kunde trissas upp så, att de bleve en inkomstkälla för staten. Överhuvud taget är det något mycket kränkande i hela den utveckling, som har ägt rum, att man helt enkelt lägger embargo på en del av de bildningssökande radiolyssnarnas avgifter och använder dem för andra ändamål. Om man hade velat beskatta svenska folket, skulle man ha gått en helt annan väg, men detta är en orimlig väg, och det vill jag understryka gent emot reservanterna, som synas vilja hålla på en sådan linje.

Vad som gör mig tveksam, det är, att vi faktiskt under de senare åren haft en så utomordentligt god ledning för Radiotjänst och en sådan enastående kulturell utveckling av vårt största folkuniversitet under doktor Dymling och även nu under doktor Hugo och deras medarbetare, och jag vill inte att det skall bli det ringaste sken av att riksdagen är missnöjd med det sätt, varpå ledningen har skött sin uppgift, då denna ledning i stället förtjänar vårt allra största lovord. Det finns ett undantag som kan kritiseras, och det är att meddelandena från T. T. under senare år varit så knapphändiga och delvis på visst sätt dimbildande, men det är en annan historia, som har politiska aspekter och som jag inte skall gå in på. Det är emellertid en utmärkt ledning för Radiotjänst, och vi ha haft utmärkta kulturella program. Jag har ofta lyssnat på olika länders utsändningar, och jag anser att det inte finns något land i världen, som kan tävla med oss i fråga om radioprogrammen, ty våra stå på en alldeles enastående hög nivå. Låt oss därför, vi som komma att rösta för en utredning — ty jag kommer att göra det, om också med tvekan — se till, att vi icke göra det i någon annan avsikt än att möjliggöra för den goda ledningen att ytterligare utveckla och fullända den svenska radion genom att den får disponera en större del av de inflytande licensavgifterna.

Sedan är det en sak, som jag tror att radioledningen måste beakta, vare

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

sig den skall sortera under kommunikationsdepartementet eller ecklesiastikdepartementet och vare sig telegrafverket i fortsättningen skall ha hand om ledningen eller inte. Det är, att man måste följa med den tekniska utvecklingen och skaffa Radiotjänst de tekniska resurser, de lokaler och de möjligheter i övrigt, som erfordras för att fullända detta vårt utomordentliga folkuniversitet.

Jag vill inte lägga mig i debatten om huruvida Radiotjänst bör flyttas till ett annat departement; jag antar att det råder någon samverkan mellan chefen för ecklesiastikdepartementet och chefen för kommunikationsdepartementet i dessa frågor. Jag skulle emellertid vilja anse, att Radiotjänst som folkuniversitet egentligen självklart borde sortera under ecklesiastikdepartementet, men jag vill inte att denna fråga skall inta så stor plats, att därigenom det väsentliga undanskymmes.

Det borde också skapas möjligheter för Radiotjänst att ge bättre betalning åt de medverkande. Det har skett en viss successiv förbättring under de senare åren, men vi äro ännu långt ifrån vad som är en anständig ersättning; det betalas alltför låga honorar på alla områden i förhållande till det arbete, som lägges ned för att kunna prestera vad detta folkuniversitet behöver. Radiotjänst och telegrafverket böra erhålla väsentligt ökad tilldelning för att kunna möjliggöra en bättre betalning till sina medverkande på alla områden, det må vara vetenskapsmän, föredragshållare, skådespelare, författare, musiker eller andra.

Det är också en annan sak, som är av vikt men som jag själv inte kan fälla något omdöme om utan vill framföra som ett önskemål och som bör undersökas — det må gå med voteringen hur det vill. Det är, att sjömän ofta kommit till mig och sagt, att de inte höra den svenska radion ute på de fjärran haven, och svensk-amerikanerna säga detsamma. De kunna inte följa det svenska programmet, och det måste väl bero på att vi ha allt för svaga avsändare, allt för dålig teknisk utrustning. Vi ha ju i Amerika och ute på världshaven en väsentlig del av det svenska folket. Här synes det mig att vi måste se till, att vi icke för andra statsändamål konfiskera lyssnarnas avgifter och därigenom omöjliggöra att utveckla apparaterna så, att svenska lyssnare verkligen kunna få del av folkuniversitetets prestationer.

Det är alldeles särskilt en sak, som har gjort mig betänksam mot avslagslinjen. Annars skulle jag kanske ha anslutit mig till den linjen, inte därför att jag inte hundra procentigt gillar motionärernas synpunkter, utan därför att jag är rädd för att man kan komma att begagna en utredning, särskilt om den tar lång tid, till att under tiden icke ge Radiotjänst de ökade tilldelningar, som Radiotjänst behöver för att kunna fullfölja sin gärning. Vad som gör att jag måste ansluta mig till förslaget om utredning, är reservanternas motivering, som är inte bara reaktionär, utan rent utvecklingsfientlig. De säga nämligen: »Då i motionerna under hänvisning till de rikligt inflytande licensmedlen framföres krav på en utvidgning av radioverksamheten till nya områden med förstärkning av både dess permanent och tillfälligt anställda krafter må erinras, att dessa krav stå i strid mot de sparsamhetssträvanden, som i övrigt för närvarande måste göra sig gällande i all offentlig verksamhet.» Detta är ju någonting orimligt, när man tänker på att det är verksamhetens medel, man vill lägga beslag på, och att de, som inbetalt dem, ha gjort detta för att få full valuta för sina egna medel. Hur kan man då skriva på detta sätt? Hur kan man jämföra avgifterna för radiolicenser med postavgifter, telefonavgifter och jämföra radion med en vanlig affärsrörelse? Det är ju någonting orimligt. Det enda man kan jämföra dessa avgifter med är terminsavgifterna vid skolor, musikanstalter och andra läroanstalter. Man kan inte jämföra dem med statens

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

affärskrivande verks taxor. Jag är mycket rädd för att om detta uttalande blir godkänt, ha vi rest en väldig sten i vägen för framtiden för hela radioverksamhetens utveckling. Då komma finansministrar och regeringar och statsutskott med eller utan en annan majoritet än nu att taga fasta på detta uttalande och göra det till en för alla tider gällande absolut oundkomlig riktlinje, som man måste följa. Det är mycket beklagligt, att reservanterna ha kunnat prestera någonting sådant, ty det gör att många icke kunna följa dem.

Herr förste vice talmannen säger, att vi skola väl inte vara så förfärligt ängsliga, om det blir någon krona över till staten. Någon krona! När det toges miljoner från licensavgifterna utan rätt — ty vi ha inte rätt att genom staten taga vad licensinnehavarna ge för att få goda program — och man sedan säger, att det gäller någon krona, då tycker jag det ändå är att gå för långt.

Jag fick inte riktigt klart för mig vad herr andre vice talmannens yrkande innebar. Han ville inte ansluta sig till statsutskottets förslag, och han ville på grund av motiveringen inte ansluta sig till reservanternas förslag, och det förstår jag. Det är ju möjligt, att herr andre vice talmannen tänkte sig ett avslag utan varje motivering och att diskussionen skulle få utgöra svar på frågan. Emellertid vill jag för min del dock rösta för statsutskottets förslag, med hänsyn till att det innebär en positiv linje, och i förhoppning om att den utredning, som då skulle komma, blir av begränsad art, att den blir kortvarig till tiden och att den kommer att handhas endast av ett par personer, som få tillkalla sakkunniga, men att man under alla förhållanden undviker en mammututredning, som tar årtal i anspråk.

I den förhoppningen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Det var ett par punkter i herr J. B. Johanssons anförande som gävo mig anledning att på nytt begära ordet.

Herr J. B. Johansson sade att styrelsen för Radiotjänst på så gott som varje rad i sitt yttrande understryker vad motionärerna framhållit. Därtill vill jag anmärka, att Radiotjänst skulle uppträda synnerligen egendomligt, om Radiotjänst inte gillade vad vederbörande själv varit inne på. Motionärerna ha nämligen nämnt alla sådana punkter. Man kan väl inte tänka sig, att Radiotjänst skulle ogilla vad som redan föreslagits därifrån och som vederbörande försökt att verkställa. Herr Johansson glömmar emellertid att upplysa att nämnda styrelse ansett utredningen onödig.

Kravet på sparsamhet respektera vi alla, förklarade herr Johansson, men sparsamhet iaktas inte alltid här i riksdagen. Om det är riktigt, att sparsamhet inte alltid iakttages, förstår jag ändå inte, varför det förhållandet skulle föranleda, att vi i ytterligare ett fall gjorde oss skyldiga till icke-sparsamhet genom att begära denna nya utredning.

Herr Johansson sade vidare, att det här inte gäller utgifter, det gäller en utredning. Men om denna utredning skall kunna åstadkomma någonting, måste detta ju leda till utgifter, och det är dessa utgifter som staten för närvarande inte har råd till.

Herr Ströms anförande var verkligen synnerligen intressant. Han började med att säga att han inte visste, om han skulle yrka rent avslag eller bifall till utskottets utlåtande. Han ogillade i varje fall utskottsutlåtandet till en del, men han slutade med att säga att han önskade en begränsad utredning. Att han inte kunde ansluta sig till reservanternas förslag berodde på dettas reaktionära inställning till spørsmålet. Reservanterna ha endast, herr Ström, konstaterat den sparsamhet, som gjort sig gällande på alla andra områden, och ansett att när staten förra året fick ett tillskott på 6 miljoner kronor av

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

radiolicensmedel, vore det inte något brott, om staten använde dem till att täcka en del andra utgifter, vilka ju äro både stora och många. Men vi ha inte tänkt oss, herr Ström, att denna ordning skulle bli permanent. Vi ha ansett att den bör tillämpas under kriget, men sedermera bör frågan om licensmedlens användning med rätta tagas upp till prövning. Detta framhålles ju också i reservationen, där det t. ex. i andra stycket heter: »De principiella betänkligheter, som motionärerna framfört mot rundradions anlitande som skattekälla, torde under normala förhållanden rätt allmänt delas.» Den uppfattningen ansluta vi oss således till, men vi anse inte att rätta ögonblicket just nu är inne att frågå den hittills tillämpade ordningen.

Herr **Wiklund**: Herr talman! Efter herr Paulis inlägg i dagens debatt skall jag inskränka mig till att framföra ett önskemål som statsutskottet berört i utlåtandet nederst på sid. 7. Statsutskottet säger där:

»De mångsidiga uppgifter i allmänhetens tjänst, som radion borde kunna deltaga i, synes utskottet påkalla, att representanter ej endast för lyssnarna utan även för olika religiösa, kulturella, sociala och fackliga intressen beredas tillfälle att framföra sina synpunkter vid utformningen av de framtida riktlinjerna för radioverksamhetens utveckling.»

Det är ett känt faktum, att man tar mycket liten hänsyn till de stora folkrörelserna vid uppgörandet av radioprogrammen. Vid olika tillfällen ha också till Radiotjänst framförts önskemål om att större utrymme i programmen skulle ägnas åt folkrörelserna. Dessa framställningar ha emellertid nästan inte alls beaktats. Jag vill därför nu, herr talman, göra mig till språkrör för dessa stora folkliga rörelser; jag tänker därvid särskilt på de stora sociala folkrörelserna. Radion skulle här ha en dubbel uppgift att fylla. Dels skulle den kunna informera radiolyssnarna om vår sociala lagstiftning överhuvud taget och på det sättet väcka större intresse för denna utomordentliga lagstiftning hos stora massor av vårt folk. Dels skulle genom radion kunna meddelas undervisning i hur de ifrågavarande lagarna skola tillämpas i det praktiska livet. Om en utredning nu kommer till stånd, böra de av mig här i korthet framförda synpunkterna beaktas. Jag hoppas livligt, att just de sociala frågorna i framtiden skola få ett större utrymme i radioprogrammen än vad nu är fallet.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att det inte är så länge sedan man i Social-Demokraten framförde kritik mot att tillräckligt utrymme inte hade ägnats de stora folkrörelserna i radioprogrammen, och från det håll jag representerar instämmer man av fullaste hjärta i denna kritik.

Jag tror inte att den utredning, som jag här vill tillstyrka, behöver bli så ofantligt stor och så vittgående och taga så lång tid som vissa talare här ha befarat. Jag tror att man med god vilja kan under utredningens gång uträtta mycket på den väg som statsutskottet här förordar.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande, och jag hoppas innerligt att de sociala frågorna i framtiden måtte få ett betydligt större utrymme i radioprogrammen än hittills har varit fallet.

Herr **Holmström**: Herr talman! Herr Johan Nilsson menade tydligen i sitt första anförande att det inte var så mycket bevänt med den föreliggande motionen, eftersom den var undertecknad av endast tre ledamöter av kammaren, vilka till på köpet äro högermän. Jag har motionerat rätt mycket i mina dagar. Men jag har aldrig haft det intrycket, att det är mängden av undertecknare som ger en motion dess värde. Jag har trots att det var innehållet. Den gamla satsen »ensam är stark» har kunnat visa sig gälla även då det är fråga om

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

motioner i riksdagen. I detta sammanhang vill jag säga, att jag i allra högsta grad förvånar mig över att det är så många undertecknare av reservationen.

Eftersom jag är en av de tre motionärerna, ber jag att få säga ytterligare några ord. Statsutskottets ärade ordförande, motionären herr Nordenson och herr Pauli ha redan så utförligt och klart talat för motionen och särskilt uppehållit sig vid frågan om de ekonomiska konsekvenserna av ett bifall till densamma, att mera väl inte behöver sägas därom. Jag skall därför yttra mig endast om en detalj.

I motionen säges rörande radioprogrammen: »Även landsortens insatser, exempelvis genom orkesterföreningarna, erhöles därigenom vidgade möjligheter.» I sitt yttrande över motionen säger Radiotjänst: »Styrelsen hyser den uppfattningen, att det är till fördel för riksprogrammet, att de medverkande komma från olika delar av landet, och en särskild sektion har under år 1942 bildats, avsedd att omhänderha dessa frågor.»

Detta uttalande kommer att glädja många ute i landsorten. Jag vet att man i Radiotjänsts ledning är intresserad av att bereda de statsunderstödda orkestrarna i landsorten ökade möjligheter att framträda i radio, och det har också på senaste tiden ordnats ett ökat antal utsändningar för dem. Men det återstår en hel del, innan de komma upp i samma antal utsändningar som före kriget. Jag skall här inte gå in på frågan om vilken utomordentligt stor betydelse en sådan utveckling skulle ha i flera hänseenden för ifrågavarande orkestrar och även för radiolyssnarna i hela landet, som skulle få mera omväxling i de musikaliska prestationerna. I landsorten ha vi nog någon gång det intrycket att de, som medverka i radioutsändningarna här ifrån Stockholm, särskilt när det gäller musiken, äro jäktade och ansträngda. Jag tror, att det skulle vara nyttigt med litet mera ro för dem.

Jag vet, att de statsunderstödda orkesterföreningarna i landsorten äro mycket glada och tacksamma över den förståelse, som visats dem från Radiotjänsts sida, och de hoppas att det skall bli en lycklig fortsättning på denna väg.

Det är bland annat för att detta skall bli möjligt som jag nu yrkar bifall till utskottets hemställan. Enligt vad jag nyss hörde, har andra kammaren med mycket stor majoritet bifallit utskottets hemställan, och det lär väl inte vara förenligt med första kammarens värdighet att vara sämre.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö erhöles nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Holmström påpekade att jag i början av mitt första anförande nämnde, att det endast var tre ledamöter som hade underskrivit motionen, och han trodde att jag däri såg en svaghet. Jag vill till herr Holmström säga, att han alldeles har missförstått mig. Jag endast refererade förhållandet i början av anförandet vad det gäller denna kammare utan att anse det nödigt att nämna samma motion i medkammaren. Jag har aldrig tyckt om motioner i form av masspetitioner. Jag tror att motioner, väckta av en, två eller tre ledamöter, äro lika starka som de masspetitioner, som då och då förekomma här i kamrarna. Deras styrka eller svaghet beror mera på deras innehåll.

Herr Forslund: Herr talman! Vi befinna oss i en egendomlig situation vid behandlingen av föreliggande ärende. Det har nämligen inte yppats något egentligt missnöje med de institutioner, som svara för radioverksamheten, vare sig med telegrafstyrelsen eller med Radiotjänst. Såväl motionärerna som utskottet skriva endast erkänn samma och tacksamma ord om båda dessa institutioner. Ändå yrkas här på en utredning, och denna är av ett sådant slag, att man knappast får något som helst begrepp om vad det är som äsyftas.

Det föreligger inga framställningar från vederbörande i Radiotjänst eller

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)
telegrafstyrelsen vilka inte ha bifallits av Kungl. Maj:t. Det är Kungl. Maj:t som har att besluta i dessa ting, och i den mån Kungl. Maj:t inte anser sig ha befogenhet, går Kungl. Maj:t till riksdagen med förslag. Vi ha här i riksdagen gång efter annan beviljat medel till utbyggnad av anläggningar för radioutsändning.

Nu föreligger här en motion som, det måste jag säga, inte går på djupet med frågan på det sätt som jag väntade mig, när jag såg vilka ledamöter som ha undertecknat den. Man återfinner där inte heller den sparsamhetsiver, som tagit sig uttryck i så många yttranden framför allt från herr Nordensons sida. Jag är förvånad över att man här framställer yrkanden, som motiveras med att vi böra lägga ned en större del av de influtna medlen på något, som man egentligen inte kan fixera, utan att man kan åberopa några särskilda skäl därför.

De erinringar, som motionärerna gjort, gälla framför allt sådana problem, som den myndighet, vilken har ansvaret för den tekniska utvecklingen, sedan årtal tillbaka haft sin uppmärksamhet fäst vid och arbetat med, men som man ännu inte funnit möjligt att lösa. Med anledning av motionen har ju anförts enligt min mening fullt vägande skäl för att telegrafstyrelsen hittills inte utvidgat verksamheten på det sätt, som den under andra förhållanden skulle ha velat göra. Man åberopar därvid de internationella överenskommelserna och de tekniska svårigheter, som uppstått till följd av krisen. Motionärerna ha tagit upp frågan om anordnande av trådradio. Det spörsmålet var uppe till behandling i telegrafstyrelsen redan för fem, sex år sedan, och man fann då, att man borde ställa sig avvaktande och se tiden an.

Vad den ekonomiska sidan av saken angår, har man här påstått, att staten lägger sig till med pengar, som den egentligen inte borde få lägga beslag på. Därvid tycker jag inte att man ger en tillräckligt klar bild av de verkliga förhållandena, då det gäller den valuta, som licensbetalarna kunna ha rätt att kräva för sina avgifter. Det är ju ändå så, att när motionärerna beräkna, hur stor del av de influtna licensmedlen som använts till radioverksamheten, ha de inte däri inräknat de belopp, som årligen eller gång efter annan beviljats av riksdagen till anläggningar, som användas vid radioutsändningarna, och som utgått i form av direkta statsanslag.

Telegrafstyrelsen beräknar att en trådradioanläggning för hela landet av det slag, som nu skall prövas på Gotland, skulle draga en kostnad av 165 miljoner kronor. Om man därtill lägger övriga kostnader, som den tekniska utvecklingen drar med sig, kommer man sannolikt upp i ett belopp av 200 miljoner kronor i nya anläggningskostnader. Jag frågar mig vad det finns för rimlig anledning till att inte på dessa 200 miljoner kronor beräkna en vanlig förräntning för telegrafverkets del. En sådan bör ju täckas med licensmedel, ty man skall väl inte minska telegrafverkets inkomster med ett belopp, som motsvarar förräntningen av dessa stora investeringar.

I motionen påstås att endast 26 procent av licensavgifterna gå till Radiotjänst och 42 procent till staten. Vart ha då de återstående 32 procenten tagit vägen? Jo, de redovisas under rubrikerna »kostnader för den tekniska organisationen» och »reserverade medel hos telegrafstyrelsen». Jag måste säga att även dessa belopp böra räknas in i vad som rimligen bör tagas ut av licensmedel. Det egendomliga med denna verksamhet är, att telegrafverket finansierar hela den tekniska utrustningen och den stora personal, som erfordras för dennas skötsel, under det att Radiotjänst använder sina anslag endast för själva programverksamheten. Om man skall få en riktig uppfattning om hur stor del av licensmedlen som användes till radioverksamheten, får man alltså inte räkna endast med det belopp, som Radiotjänst nu erhåller, utan med det

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

belopp som Radiotjänst skulle få, om detta bolag självständigt drev *hela* verksamheten. Det tycker jag är ganska självklart. Vi ha inte heller fått någon uppgift på hur mycket pengar som egentligen lagts ned på anläggningar för radioverksamheten.

Herr Nordenson sade, att det anslag, som Radiotjänst fått, inte ökats på mycket lång tid. Jag vill då påminna om att den uppgörelse, som träffades år 1938 mellan Kungl. Maj:t och Radiotjänst rörande det högsta antal licenser för vilket man fick tillgodoräkna sig licensmedel, var avsedd att gälla under ett antal år framåt. Herr Nordensons statistiska beräkningar utgöra därför inte någon riktig utgångspunkt för vad som härvidlag kan vara rimligt. Jag vill också fästa uppmärksamheten på att man sannolikt inte längre kan räkna med någon nämnvärd ökning av licensantalet, utan man får utgå från att inkomsterna komma att bli ungefär oförändrade. När man vet, hur mycket som återstår att göra i tekniskt avseende, synes det mig vara omotiverat att här så kraftigt påtala, att staten skulle taga för stor del av licensmedlen. I stället är det väl så, att de summor, som man under de gångna åren sparat in och som gått till statens kassa, inte räcka långt, när man en gång blir i tillfälle att verkställa den tekniska utbyggnaden. Den inbesparade summan kommer i själva verket inte att räcka ens till en fjärdedel av kostnaderna härför. Det är oriktigt att säga, som herr Ström gjorde, att staten här lägger beslag på oerhört stora belopp. Vad som skett är endast, att man så att säga fonderat en del medel som skola satsas på radioverksamheten, så fort förhållandena bli sådana, att man kan utföra en teknisk utbyggnad.

Eftersom jag har fullständigt förtroende för telegrafstyrelsen och vet, att den genom sin tjänsteman, som är medlem av Radiotjänsts styrelse, nedlägger ett mycket intensivt arbete på att hålla denna verksamhet så tip-top som möjligt, synes det mig vara alldeles onödigt att från riksdagens sida begära en utredning hos Kungl. Maj:t, i synnerhet som man har så svårt att fixera vad den skall röra sig om. Radiotjänsts verksamhet har också skötts på ett sådant sätt att man, såsom herr Ström sade, har orsak att ge dess ledning ett erkännande. Man skall inte heller glömma att till dess förfogande står en stor grupp personer, som skola ge Radiotjänst råd och anvisningar såsom sakkunniga på skilda områden.

Jag har med dessa ord, herr talman, försökt klarlägga, att varken motionen eller utskottets utlåtande ger en klar bild av förhållandena på detta område. Jag är därtill inte alls beredd att gå med på att det är rimligt att staten skall avstå från den del av licensmedlen, som den hittills tagit upp såsom en inkomst i budgeten, och att dessa pengar i stället skola förbrukas av Radiotjänst genom en utvidgning av dess programverksamhet. Dessa pengar böra, såsom jag redan antytt, betraktas såsom en sparad reserv vilken så småningom skall tagas i anspråk för en utbyggnad. Jag tror för övrigt inte att Radiotjänst är satt på svältkost. Jag tror heller inte att de, som medverka i Radiotjänst, såväl personal som tillfälligt engagerade, äro satta på svältkost. Några sådana skäl kunna inte åberopas för ökade anslag, och under sådana förhållanden anser jag att det är tämligen överflödigt med en utredning.

Herr Sandegård: Herr talman! Jag djärves begagna tillfället att uttrycka ett önskemål i fråga om vår utmärkta radios program, som jag menar kan ha fog för sig. Det gäller den del av radions upplysningsverksamhet, som tills vidare praktiskt taget inte existerar — jag menar den religiösa upplysningen. Det är sörjt för behovet av andakt och uppbyggelse, från söndagens högmässa och aftonsång till helgmålsringningen med tillhörande vackra uppläsning —

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

jag ville nästan också ta med vardagarnas utsändning klockan tolv. Vad de religiösa utsändningarna i allmänhet angår, kan man kanske säga, att de mindre äro anlagda på det bästa möjliga än att ge en provkarta på vad detta land rymmer av skiftande religiösa smakriktningar, från statskyrkan till Filadelfia. Men om på något område inom samhällslivet saklig och vederhäftig upplysning är av nöden, är det väl ändå på det religiösa området. Okunnigheten är förklarlig på detta område, men jag skall inte gå in på orsakerna därtill. Vid stiftsmötet här i Stockholm denna vecka påtalades från åtskilliga håll denna okunnighet, och det gjordes till och med gällande, att denna var en av orsakerna till ett moraliskt förfall hos folket, som målades i ganska mörka färger. Biskopen fann visst anledning efterlysa åtminstone någon nyansering av detta omdöme, och jag tror att det nog är nödvändigt. Man kan väl snarare förvåna sig över att i dag det svenska folket rent moraliskt står så högt som det verkligen gör. Emellertid ifrågasatte en bemärkt talare såsom bote-medel mot detta ponerade moraliska förfall bland annat ökad respekt för bibelns sanningar, och man förnam även här udden mot den stackars vetenskapen, som lär vara farlig för denna auktoritet. Det är väl ändå inte så, att vetenskapen och inte heller den teologiska vetenskapen undergräver någon auktoritet som vi behöva, men okunnigheten gör det.

Jag skulle alltså i första hand vilja efterlysa radiokurser i bibelkunskap. inte då och då utan en fortsatt sammanhängande föreläsningsserie i sådan kunskap. Våra teologiska lärare vid universiteten stå helt visst gärna till tjänst. Kyrkan tog härom året initiativet — jag tror för resten att det var ärkebiskopen — till kurser i församlingarna genom sin s. k. bibelvecka. Man fortsätter här och var i församlingarna med regelbundna sådana kurser och föreläsningsserier, och somliga präster använda också andra tillfällen för detta ändamål. men de nå inte de människor, som framför allt skulle både behöva och också vara glada åt en sådan upplysning.

Svensk kyrkotidning, som är prästernas organ, anser det nödvändigt att varje vecka ge — prästerskapet till tjänst — en historisk och vetenskaplig analys av söndagens texter till bättre förstående av dem. Man skall inte föreställa sig att inte också kyrkans lekmän och lekmän i allmänhet skulle både behöva och med tillfredsställelse hälsa motsvarande anordning för dem genom radion, men det skulle inte vara strövis någon gång då och då, utan regelbundet, låt oss säga en halvtimme i veckan på bestämd dag och tid.

Jag har velat påtala detta, därför att här rör det sig inte om en oväsentlig detalj i radioprogrammet utan om ett tillvaratagande i kristen tros och kristen kulturs tjänst av detta utomordentliga instrument för vad man kallar folkupplysning.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Nordensou: Herr talman! Herr Forslund förklarade, att han var förvånad över att motionärerna och särskilt jag inte gått grundligare in på denna sak. Jag måste nog i någon mån returnera repliken till honom. Jag var förvånad över det sätt, varpå han behandlade min argumentering.

Han nämnde, att frågan om trådradio ingående har behandlats av telegrafstyrelsen. Det är ju riktigt. Därefter berörde han vad det skulle kosta och framhöll, att själva installationen skulle gå på 165 miljoner kronor, och därtill skulle komma ytterligare en del kostnader, varigenom den sammanlagda kostnaden skulle uppgå till in emot 200 miljoner kronor. Men det är ju just på den punkten, som jag har gjort min starkaste invändning mot telegrafstyrelsen, då jag hävdar, att telegrafstyrelsen helt och hållet har förbisett möj-

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

ligheten att komma fram genom en kombination av olika tekniska resurser. Vi behöva inte införa trådradio över hela landet för att kunna utsända dubbelprogram. Vi kunna även använda regionala stationer. Självfallet kan frågan också lösas successivt, och man kan även tänka sig, att man kan erhålla vissa inkomster.

Sedan var herr Forslund inne på frågan om medlens fördelning. Jag pekade på att medan 30 procent därav gingo till statsverket och 30 procent till Radiotjänst för en del år sedan, äro motsvarande procenttal nu 42 respektive 25. Herr Forslund menade, att jag glömt bort de medel, som gå till telegrafstyrelsen. Det har jag visst inte gjort. Det är ett riktigt påpekande, att medel gå till telegrafstyrelsen för tekniska ändamål, men det kvarstår, att man väsentligt har ökat det belopp, som går till statsverket, nämligen från 30 till 42 procent, och dessa medel ha i huvudsak tagits från den andel, som tidigare har gått till programverksamheten.

Vidare berörde herr Forslund frågan om sparsamheten. Jag vill då understryka, att det här inte är fråga om sparsamhet eller icke sparsamhet, utan det är fråga om, huruvida man på ett tillfredsställande sätt tillgodoser de personer, som betala licensavgifter, så att de få en skälig valuta med hänsyn till de stora belopp, som inflyta. Enligt min mening har detta inte direkt att göra med frågan om sparsamhet med statens medel.

Herr förste vice talmannen gjorde gällande, att jag skulle ha sagt att Radiotjänst tillstyrkt en utredning. Det har jag inte påstått, men jag har gjort gällande, att den motivering, som Radiotjänst har givit för sin ståndpunkt, i själva verket är av en sådan beskaffenhet, att den i högsta grad kan tagas till intäkt för vår hemställan om en utredning. Radiotjänst har på alla punkter vittnat om det berättigade i de önskemål, som motionärerna ha framfört, och i förhållande till denna motivering framstår klämman i en ytterligt egendomlig dager, ty där säger ju Radiotjänst enbart, att de grundlinjer, som de skisserat upp i sitt utlåtande, kunna vara tillräckliga såsom basis för den vidare programutvecklingen. Det är enligt min mening ett ytterligt magert resultat av ett yttrande, som pekar i en helt annan riktning, och jag kan inte värja mig från att här måste föreligga en viss olikhet i uppfattningen inom den krets som arbetar inom Radiotjänst. Det är uppenbart att de, som syssla med programtjänsten, ha en bestämd önskan att få mera medel till sin disposition, under det att man från annat håll har drivit en hård restriktiv utgiftspolitik. Jag har ett intryck av att man på alla händer i Radiotjänst har utrett ett mycket gott och intresserat arbete, men det föreligger tydligen olika inställning i frågan, och jag måste säga, att jag är betänksam gentemot vissa verkningar av en mera hård och återhållsam politik.

Jag vill i det sammanhanget påpeka en sak som förefaller ganska egendomlig. Såvitt jag har kunnat finna, har Kungl. Maj:t bestämt, att Radiotjänst från och med år 1938 skall få till sitt förfogande 3.10 kronor per licens intill ett antal av 1,300,000 licenser. Det betyder att från 1938 årligen stått till förfogande 4,030,000 kronor. Ser man närmare efter, finner man att från och med åren 1938—1939 har Radiotjänst inte tagit i anspråk alla de medel, som ha stått till förfogande, utan det finns en skillnad mellan de medel, som Kungl. Maj:t anvisat, och de medel som kommit till användning. Man är inte alltför djärv i sina gissningar, om man antar att de, som svara för programmen och vilja göra det bästa möjliga av dem, inte skulle ha någonting emot att använda samtliga till buds stående medel för sin verksamhet. Det måste således ha varit från annat håll i ledningen som den politiken drivits, att man inte ens skulle utnyttja tillgängliga medel. Jag kan inte på något annat sätt förklara, att medel blivit över. Det rör sig om ganska stora belopp. Man skulle

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

ju kunna förstå det, om det varit så, att Radiotjänst hade rätt att, om medel sparats in under ett år, få förfoga över dem under ett annat år, därför att det kan mycket väl hända, att man planlägger arbetet för året mycket försiktigt och därför inte behöver anlita alla medlen. Men då borde man ha rätt att använda dem ett annat år. Så är inte fallet, utan enligt bestämmelserna måste Radiotjänst inbetala samtliga de medel, som äro sparade. Såvitt jag kan förstå av papperen, har sålunda staten fått mera medel än vad till och med Kungl. Maj:t från början har tänkt sig. Jag anser därför att det kan finnas anledning att närmare undersöka dessa förhållanden.

Jag vill ännu en gång understryka, att jag tror att detta säkerligen inte skett av något bristande intresse för Radiotjänst. Jag är fullt övertygad om att samtliga, som arbetat inom Radiotjänst, dess ledning och tjänstemän av alla grader, ha ett brinnande intresse för arbetet, men det förefaller, som om här vissa krafter ha drivit en väl restriktiv politik. Man kan i det sammanhanget ifrågasätta, om det intima samband som råder mellan Radiotjänst och telegrafverket är så alldeles lyckligt. Jag ifrågasätter, om det inte skulle finnas skäl för att Radiotjänsts ledning ställes mera fristående från telegrafverket, därför att Radiotjänst har att tillgodose uppgifter som äro mera omfattande, både ideella och tekniska.

Jag har dragit fram dessa saker, därför att de enligt min mening visa, att här föreligga problem av en sådan beskaffenhet, att det kunde vara av intresse att få dem närmare belysta. Om man lämnar alltsammans åt vederbörande verks ledningar, skulle kanske problemen inte bli lika ingående prövade. Detta är för mig ett mycket starkt skäl för att man här bör igångsätta en utredning, och jag understryker än en gång, att det inte finns någon anledning att tänka sig, att man här skulle behöva tillsätta en mammututredning. Man skulle mycket väl kunna göra en liten utredning, som tar upp dessa saker, och om den begränsar sig till de stora principiella linjerna, kan utredningen slutföras i så god tid, att man inte behöver lägga någon död hand på Radiotjänsts verksamhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Forslund: Herr talman! Jag vill endast säga att jag inte ett ögonblick tror på att telegrafstyrelsen är okunnig om de åtgärder, som herr Nordenson framfört såsom lämpliga när det gäller att inrätta trådanläggningar för radioverksamheten. Jag är tämligen övertygad om att med hänsyn till det stora och levande intresse, som telegrafstyrelsen har visat under dessa många år och allt fortfarande visar, det inte behöves någon utredning, speciellt då med tanke på trådradion.

Dessutom vill jag än en gång säga att herr Nordensons resonemang om de 3.10 kronor per licens, som gå till programverksamheten, inte är så riktigt, eftersom detta endast är en del av den verksamhet, som bedrivs. Om Radiotjänst vore fristående, skulle siffran fördubblas med hänsyn till driftskostnaderna, vilka nu finansieras genom telegrafverket. Då blir siffran en helt annan, än om man tar så enkelt på problemet som herr Nordenson gör.

Hur beslutet än utfaller, har jag för min del velat medverka till att man åtminstone försöker lägga till rätta frågan så mycket som möjligt, så att det inte skall kunna sägas, att här är ett beslut fattat under den förutsättningen, att Radiotjänst egentligen behandlas illa från statens sida, när det faktiskt är på det sättet, att inga framställningar från Radiotjänst ha gjorts till Kungl. Maj:t utan att man i stort sett har fått som man har velat.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o att vad

Ang. utredning rörande rundradiorörelsen. (Forts.)

utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 98, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Johan*, i Malmö begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 47.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 237, angående förvärv för statens vattenfallsverks räkning av viss vattenrätt i Skellefte älv;

nr 250, angående skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m.;

nr 251, angående ytterligare utgifter för försvarsändamål å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43; samt

nr 252, med förslag till lag om villkorlig frigivning m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande befattningshavare, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas m. m.;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till radiopejlingsapparat för luftfarten; samt

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till posthusbyggnad i Östersund.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 24, i anledning av väckt motion angående beskattning av tidningar och tidskrifter; samt

nr 25, i anledning av väckt motion angående utredning om allmänningsskoggarnas beskattning.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

*Om ökade
pensionsför-
måner för in-
dragen per-
sonal vid
domänverket.*

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckta motioner om tillämpning av 1941 års allmänna tjänstepensionsreglemente på indragen ordinarie personal vid domänverket.

I två inom riksdagen väckta likalydande motioner, nr 172 i första kammaren av herr *Sundberg* m. fl. och nr 192 i andra kammaren av herr *Thorell* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte föreslå Kungl. Maj:t sådant förtydligande i Kungl. Maj:ts reglemente angående tjänstepension för befattningshavare i statens tjänst den 30 december 1941 (nr 1008), att reglementet skulle äga tillämpning jämväl på indragen ordinarie personal vid domänverket.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner I: 172 och II: 192 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Sundberg*: Herr talman! Det är en beklämmande känsla, som griper mig och som jag föreställer mig måste gripa en var som med utgångspunkt från rättvisa och billighet följer studiet av den fråga, vars slutfas föreligger i bankoutskottets utlåtande nr 47. Det enkla sammanhanget i denna tragiska historia är följande.

I slutet av 1920-talet kommo de ansvariga skogliga myndigheterna till insikt om att man svårt felbedömt läget under förra världskriget med avseende på behovet av högre och lägre utbildad skogspersonal. Felbedömningen gällde visserligen inte dåvarande krisläge. I det läge, vari man då befann sig — liksom i nuvarande krisläge — voro förhållandena sådana, att skogen och skogliga organ sögo till sig praktiskt taget all skogspersonal, som man kunde få utexaminerad från skogshögskolan och skogsskolorna. Det aktuella behovet var så stort, att man ansåg sig böra gå in för väsentligt utökade kurser vid de skogliga läroanstalterna. Härigenom lockades skaror av unga män att ge sig in på skogsmannabanan trots den långa och dyrbara utbildning, som särskilt jägmästarna måste underkasta sig. Men så kom den av alla så efterlängtade, välsignade freden. Högkonjunkturen slog om i lågkonjunktur. Bränslekommissionen och andra skogliga organ, som inrättats för kristidsändamål, avvecklades. Därmed stodo hela skaror inom skogsfolkets led arbetslösa. En hel del av dessa gingo över till andra yrken, andra emigrerade och fingo finna sig i det bittra ödet att se sina bästa år tillspillogivna och sina kostnader för sin skogliga utbildning utgivna till ingen nytta. Även när lågkonjunkturen så småningom vek och normala förhållanden inträdde, befanns det att en så stor överbefolkning alltjämt rådde på skogsmannabanan, att man stod inför en allvarlig stagnation med avseende på rekryteringsmöjligheterna till banan. Efter att förut ha trängts om platserna vid skogshögskolan och skogsskolorna sökte sig de unga männen till andra mera lockande yrken.

Inför detta läge krävdes det krafttag, och sådana vidtogos också. Geddesyxan sattes i gång i form av en tvångsvis företagen överföring på indragningsstat av befattningshavare av såväl högre som lägre grad inom domänverket. Det blev i själva verket ett tvångsavskedande i stor stil (ett relativt fåtal, som

Om ökade pensionsförmåner för indragen personal vid domänverket. (Forts.)
hade goda ekonomiska resurser avgick dock frivilligt). Det var givetvis ett hårt ingrepp i de enskilda individernas liv och förhållanden, som därmed skedde, men i det tvångsläge man befann sig i var det ju ur det allmännas synpunkt ingenting annat att göra. Frågan är emellertid om det var befogat att gå så bryskt tillväga som i själva verket skedde. Var det t. ex. nödvändigt att låta dessa befattningshavare finna sig i sådana lägre avlöningsförmåner som framkommo genom att beräkna deras lön efter en billigare ort än den, där de haft sin tjänstgöring och alltjämt kvarbodde? Och var det rättvist att beskära dem rätten till fri läkarvård, som gällande avlöningsreglemente faktiskt tillskrev dem? Och vidare: Är det riktigt och staten värdigt att, sedan man tillfogat en stor grupp av medborgare ett så hårt slag som i detta fall skett, beröva dessa stackars människor möjligheten att kompensera den ekonomiska förlust, de lidit genom statens åtgöranden? Så är emellertid praktiskt taget fallet genom en bestämmelse, som utformats för dem bland de indragna, som lyckats skaffa sig ett uppdrag av fast eller tillfällig natur. Bestämmelsens innehåll är ungefärligen den, att om summan av avlöningsförmånerna av indragningsstaten och inkomsterna av den nya anställningen för visst kalenderår överstiger den avlöning, befattningshavaren omedelbart före avflyttning till indragningsstat åtnjutit för nämnda år, skall han vara skyldig att avstå två tredjedelar av det överskjutande beloppet, dock högst avlöningsförmånerna å indragningsstaten.

Det ser nästan ut, som om statsmakterna inte blott ställde sig likgiltiga för människornas öden, så snart de lämnat statstjänsten, utan till och med sökte göra allt för att motarbeta dem vid deras fortsatta försvarade kamp för tillvaron. Befattningshavarna på indragningsstat hade nu ingenting annat att göra än att försöka dra sig fram på sina reducerade löneförmåner, varvid dock är att märka, att de voro skyldiga att utbetala lika stora pensionsavgälder som sina i tjänst varande kamrater. Detta var också riktigt med utgångspunkt från den förutsättning, som då förelåg, att de, när de en gång blevo pensionsmassiga, skulle åtnjuta samma pensionsförmåner som de i tjänst varande.

Men när sedan nu för något år sedan några av dessa på indragningsstat blevo pensionsberättigade och jämförde sina pensionsförmåner med dem, som utgingo till dem, som varit i aktiv tjänst, visade det sig att de *inte* åtnjoto lika stora pensionsförmåner. Vad var nu orsaken härtill? Den bottnade däri, att det år 1939 och 1940 utfärdats nya avlöningsförfattningar, som tillförsäkrade den i tjänst varande personalen vissa avlöningsförmåner. Dessa förbättrade förmåner tilldelade man dock icke personalen på indragningsstat. Där begick man enligt mitt förmenande den första orättvisan mot dessa människor, ty de skäl, som kunde göras gällande för att höja lönen för de i aktiv tjänst varande, ägde med samma styrka giltighet även för dem på indragningsstat.

Det drastiska vid behandlingen av denna fråga är att man motiverar vad jag vill kalla orättvisan nummer två — att man inte utbetalar samma pension till personal på indragningsstat som till annan personal — just med orättvisan nr 1. Eftersom dessa personer på indragningsstat icke fått komma i åtnjutande av de år 1939 och 1940 förbättrade löneförmånerna, så resonerar man helt kallt och hjärtlöst att då böra de heller inte få åtnjuta de förbättrade pensionsförmåner, som äro en följd av löne regleringarna.

Jag kan inte annat än känna mig upprörd över att staten på detta sätt vill behandla människor, som genom statens eget ingripande och utan varje som helst förvållande från deras sida försatts i så svåra förhållanden i livet, som här skett.

Min motion är icke, herr talman, en okynnesmotion. Den bygger på en princip, som borde för statsmakterna vara ledande — principen om rättvisa och bil-

Om ökade pensionsförmåner för indragna personal vid domänverket. (Forts.)
lighet. Härav spårar man intet i det utlåtande, som statskontoret avgivit i detta ärende, men det är man ju van vid från denna byråkratiska institution. Inte heller spårar man mycket av samma sak från utskottets sida, om man inte möjligen skall göra undantag för den lilla punkten i slutet av utskottsutlåtandet, som lyder: »Därest emellertid statsmakterna framdeles skulle komma att besluta om en mera omfattande pensionsförbättring, synas enligt utskottets mening i samband därmed jämväl pensionsförhållandena för personalen å domänverkets indragningsstat böra regleras.» Jag anser nu inte att detta uttalande är så värst mycket värt. Jag ser däri närmast ett uttryck för bankoutskottets sjuka samvete i denna sak.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag har inom utskottet hört till de få, som velat gå motionärerna till mötes. Jag är därför kanske inte lämplig att här föra utskottets talan gentemot de hårda ord, som herr Sundberg riktat mot utskottet. Han talar bland annat om utskottets sjuka samvete. Jag vill emellertid säga ett par ord för att motivera det ståndpunktstagande som utskottet kommit till.

Jag har inte inom utskottet lyckats få något gehör för de synpunkter jag där framfört. Detta beror i viss mån på att domänstyrelsen, som ju närmast skulle bevaka dessa pensionärens intressen, inte har kunnat träda in för deras sak, men det beror också på en annan omständighet. Frågan om en pensionsförbättring för äldre pensionärer har ju varit på tapeten under många år. I år föreligga i detta ämne dels motioner och dels en kungl. proposition, vilken emellertid inte sträcker sig längre än till att sätta en gräns för höjningen av de äldre pensionärernas pension till 2,626 kronor. De pensioner det här är fråga om skulle ju falla utanför den ram som är föreslagen för dessa pensionärer, som ju utan tvivel befinna sig i en långt mera nödställd belägenhet än flertalet av dem, som beröras av den föreliggande motionens yrkande. Utskottet har därför inte heller i denna del ansett sig kunna tillstyrka någon ändring. Motionen går ju ut på att dessa pensioner skola utmätas på grundval av 1941 års pensionsreglemente. Enligt detta reglemente skulle pensionerna höjas, men endast för dem som kommit i åtnjutande av de lönerregleringar, som strax därförut hade kommit i tillämpning. Dessa lönerregleringar ha naturligtvis inte fått tillämpning på den här ifrågavarande personalen, som ju varit på övergångsstat. Därav följer att det nya pensionsreglementet givetvis inte heller blir tillämpligt på denna personal. Man har inom utskottet ansett, att om man skulle göra ett undantag för dessa domänverkets gamla funktionärer, skulle man öppna vägen för liknande krav från praktiskt taget alla gamla pensionärer.

Då utskottet i det stora sammanhanget i likhet med regeringen inte har velat gå längre än som skett, har det ansetts, att denna fråga för närvarande inte skulle kunna lösas på det sätt motionärerna föreslagit. Det enda jag har kunnat utverka i utskottet är just det uttalande, som herr Sundberg här citerat, nämligen att om riksdagen som man hoppas under ett kommande år skulle kunna genomföra en allmän reglering av de äldre pensionärernas pensionsförhållanden i ungefärlig överensstämmelse med vad som gäller för nyare pensionärer, skulle denna reglering även omfatta den på övergångsstat förut befintliga personalen hos domänverket. Detta uttalande är inte uttryck för något sjukt samvete, åtminstone inte hos mig, utan det är väl snarare en koncession, som utskottet beslutat för att i någon mån gå mig till mötes. Jag tror att det är det bästa man för närvarande kan komma fram till, och jag har inte velat reservera mig i detta ärende. Jag tror inte dessa gamla pensionärer

Om ökade pensionsförmåner för indragen personal vid domänverket. (Forts.) skulle få någon hjälp därigenom. Genom det uttalande som bankoutskottet gjort har det ställts i utsikt för dem att, inom en som vi hoppas inte alltför avlägsen framtid, kunna få sina krav tillgodosedda.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få ansluta mig till utskottets yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 48, i anledning av väckt motion angående viss ändring av sparbankslagen.

I en till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisad, inom andra kammaren under nr 74 väckt motion hade herrar *Svensson* i Alingsås och *Forsberg* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan ändring av 1923 års sparbankslag, att huvudmännens rätt att omvälja sig själva avskaffades och ersattes med en valordning i huvudsaklig överensstämmelse med den i motionen angivna.

Motionärernas förslag innebar, att huvudmännen skulle utses av de kommunala organen — landstingen samt de kommunala stämmorna och fullmäktigeinstitutionerna — inom respektive sparbankers verksamhetsområden.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion II: 74 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Leander*, *Paulsen*, *Hall*, *Andersson* i Munkaljungby och *Ericsson* i Kinna ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 74, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring i sparbankslagen, att huvudmännens rätt att omvälja sig själva avskaffades och ersattes med valrätt för insättare eller allmänna korporationer.

Herr **Leander**: Herr talman! Då jag är ensam reservant i denna kammare, skall jag be att med några ord få motivera min och mina medreservanters ståndpunkt.

Den motion, som gett anledning till bankoutskottets föreliggande utlåtande och till vilken vi reservanter intagit en mera positiv ställning än utskottets majoritet, utmynnar i en hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan ändring i gällande sparbankslag att huvudmännens rätt att omvälja sig själva avskaffas och ersättes med en sådan valordning att huvudmännen utses av kommunala organ och landsting.

Som det nu är skall ju en tredjedel av huvudmännen enligt lag utses av kommunala organ, under det att huvudmännen till de två tredjedelarna omvälja och komplettera sig själva. Denna ordning synes vara allt annat än demokratisk, men ändå vill man ju så ofta göra gällande att sparbankerna äro folkets banker. Det torde vara få institutioner av folklig karaktär, där allmänheten har så litet att säga till om, som i fråga om sparbankernas ledning och förvaltning. Huvudmännen och därmed styrelseledamöterna utses inom en mycket begränsad krets, de välja som sagt om sig själva och kunna även utse

*Om viss
ändring i
sparbanks-
lagen.*

Om viss ändring i sparbankslagen. (Forts.)

nya ledamöter. De stanna dessutom oftast kvar långt utöver den ålder, som inom andra verksamhetsområden anses vara både giltigt och tvingande skäl för avgång. Ingen torde våga påstå, att arbetseffektiviteten härigenom förstärkes eller ens hålles på den nivå som får anses möjlig med yngre krafter.

Frågan är i och för sig inte ny. Den behandlades i riksdagen senast år 1937. Bankoutskottet förklarade då i ett på denna punkt enhälligt utlåtande, att man inte ville ställa sig avvisande till en utredning, men ansåg att denna borde ske i samband med den blivande revisionen av sparbankslagstiftningen. Enligt utskottets mening gäller det vid en sådan utredning — jag citerar här bankoutskottets utlåtande 1937 nr 65, sid. 28 — »att utfinna regler, som om möjligt bättre än de nuvarande kunna fylla sin uppgift att tillgodose de olika intressen — det allmännas, insättarnas och låntagarnas — som beröras av sparbankerna. — — — I främsta rummet synes härvid böra i anslutning till syftet med motionen II: 526 beaktas frågan om ökad möjlighet för representation i sparbankernas olika organ av de stora grupperna av småsparare.» Detta angående representationens underlag och utformning.

I fråga om de framförda kraven på åldersbegränsning anför utskottet bland annat: »Endast i sällsynta undantagsfall torde styrelseledamot böra få kvarstå efter fyllda 70 år. De uppgifter rörande den höga levnadsåldern hos styrelseledamöter i vissa sparbanker, som lämnats i motionen, giva utskottet anledning uttala angelägenheten av att sparbankerna ägna större uppmärksamhet åt denna fråga än som hittills synes hava skett.» Så långt utskottets utlåtande 1937.

I det föreliggande utlåtandet framhåller bankoutskottet att vad som 1937 anfördes alltjämt äger giltighet. Utvecklingen har, säger utskottet, sedan dess i viss mån gått i den riktning motionen avsåg, och även i fråga om åldersbegränsningen kan man enligt utskottet notera vissa resultat. Här frestas man dock att sätta citationstecken omkring ordet »vissa», eftersom man har kunnat konstatera att det fortfarande finnes sparbanksstyrelser, där flera av ledamöterna äro mellan 80 och 90 år gamla, och detta trots att sparbanksinspektionen uppmanat sparbankerna att observera denna angelägenhet. Bankoutskottet anser visserligen att förhållandena nu lika litet som 1937 äro tillfredsställande, men begränsar sig till att framhålla angelägenheten av att frågan om ändring i bestämmelserna om val av huvudmän göres till föremål för utredning, dock först i samband med en allmän revision av sparbankslagen.

Om behovet av en utredning äro således utskottets majoritet och reservanterna eniga, ja jag kanske till och med vågar säga fullt eniga. Vi reservanter kunna emellertid inte finna att tempot i utvecklingen fram mot nödvändiga bättre förhållanden varit vad man haft anledning och rätt att vänta efter utskottets och riksdagens uttalande år 1937, och därför anse vi ett ingripande lagstiftningsvägen mer än väl motiverat. Vi veta för närvarande ingenting om när den revision av sparbankslagen kommer till stånd, som skulle upptaga även dessa frågor till prövning. Efter vad jag har mig bekant, torde en sådan revision ännu så länge inte vara påtänkt inom någon angiven tid.

Av allt att döma torde dessa förhållanden inte heller genom initiativ från sparbankernas eget håll bli föremål för någon större reformiver. Sparbanksföreningens styrelse synes ju anse, att nuvarande valordning är tillfredsställande och att någon ändring av densamma inte är påkallad. Man är ju kanske medveten om att argumenteringen inte är till fyllest, men vill då särskilt understryka faran för en politisering av sparbankerna genom att valrätten när det gäller huvudmän skulle överlämnas till de kommunala organen. Det är ju inte första gången detta tal om politisering kommit fram då det gällt att motarbeta någonting som man inte har sympatier för.

Vi reservanter vilja nu inte göra gällande, att den i motionen föreslagna

Om viss ändring i sparbankslagen. (Forts.)

valordningen genom kommunala organ är den enda riktiga eller möjliga, men vad vi våga påstå är att den nuvarande ordningen, varigenom huvudmännen välja sig själva, inte är tidsenlig eller demokratisk. Enligt vår mening garanterar den inte heller det sociala intresse och den effektivitet, som synas önskvärda. Det torde också finnas andra frågor som måhända borde bli föremål för en utredning, vilken kanske kunde ske i sammanhang härmed.

Den utredning, som vi här ha påyrkat, kan och bör alltså komma till stånd oberoende av revisionen av sparbankslagen, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen. Dock skall jag be att få ändra yrkandet dithän, att det hemställes om valrätt endast för allmänna korporationer. d. v. s. att orden »insättare eller» å sista raden i klämman skola utgå.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Det råder ju nästan fullständig överensstämmelse mellan utskottet och reservanternas beträffande det spörsmål det här är fråga om. Utskottet medger, att de förhållanden som påtalas inte äro tillfredsställande, och uppfattningarna om i vilken riktning utvecklingen bör gå och vilka lösningar, som böra prövas, äro rätt sammanställande. Utskottet har ju en gång, nämligen år 1937, gjort ett uttalande i frågan och då påpekat nödvändigheten av en revision av sparbankslagen i de delar som här beröras. Utskottet har inte velat upprepa sitt tidigare gjorda uttalande, utan har endast i största allmänhet erinrat om det.

Sparbanksinspektionen har i sitt utlåtande över motionen framhållit, att en allmän revision av sparbankslagen inte kan låta vänta på sig någon längre tid, och det är givetvis på sin plats, att den fråga det här är tal om bör upptagas till utredning och prövning i samband med en sådan revision. Frågan påskyndas inte genom att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en särskild utredning. Den kan knappast komma upp till avgörande annat än i samband med den stora revisionen av sparbankslagen. Man vinner alltså inte någonting genom att gå reservanternas till mötes och skriva till Kungl. Maj:t. Frågan kommer upp i den naturliga ordningen och vid den tid då Kungl. Maj:t finner anledning att ta upp den, och enligt sparbanksinspektionen kommer det att ske inom en mycket närliggande framtid.

Jag tycker således att det inte finns någon anledning att besvara Kungl. Maj:t med någon skrivelse i detta ärende, varför jag hemställer om att kamraren måtte bifalla utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Leander*, att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 74, skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring i sparbankslagen, att huvudmännens rätt att omvälja sig själva avskaffades och ersattes med valrätt för allmänna korporationer.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående minskning av den för riksdagen avsedda upplagan av kommitté- och sakkunnigbetänkanden;

nr 50, i anledning av väckta motioner angående utredning rörande höjning

av pensionsåldern för vissa tjänstemän och arbetare i statens tjänst, m. m.; samt

nr 51, angående användande av riksbankens vinst för år 1942.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1943/44 för biträde vid handläggning av boställsärenden och vad därmed äger samband;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garnisonspastorns i Boden avlöningsförmåner m. m.;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

nr 32, i anledning av väckt motion om lagstiftning angående åtgärder mot homosexualitetens samhällsfarliga yttringar m. m.; samt

nr 33, i anledning av väckta motioner om en revision av varumärkes- och firmalagstiftningen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 237, 244—247 och 250—252.

Herr *Andersson, Gunnar*, väckte en motion, nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga vägorganisationen samt vissa vägväsendet berörande anslagsfrågor.

Motionen bordlades.

*Interpellation
ang. rekvisi-
tionen av
Liljevalchs
konsthall.*

Herr *Pauli* erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag anhåller om kammarens tillstånd att få framställa följande interpellation.

Sedan den 28 november 1939 har Liljevalchs konsthalls byggnad varit rekvisiterad till förläggningslokal för manskap tillhörande Stockholms örlogsstation. Konsthallen har därmed under avsevärt mer än tre års tid varit urståndsatt att fylla sin för det svenska kulturlivet ingalunda oviktiga uppgift. Såvitt känt är konsthallen den enda kulturellt verksamma institution i riket, vars funktioner under så lång tid ha måst inställas på grund av militära dispositioner. Det bör härvid även beaktas, att konsthallens byggnad icke har tillkommit på det allmännas bekostnad utan genom en donation av en enskild man, som därmed velat ge ett stöd åt den svenska konsten och den konstnärliga allmänbildningen i landet. Dess nuvarande användning utgör alltså ett radikalt åsidosättande av en framtiden donators syften.

Konsthallens styrelse fann det fullt naturligt och berättigat, att konsthallens byggnad under den hösten 1939 plötsligt påkommande bristen på inkvarteringsutrymme togs i anspråk för att tillgodose ett tillfälligt behov, men den kunde icke förutse, att byggnaden skulle komma att förvandlas till en för lång framtid permanent kasern till följd av de marina myndigheternas underlåtenhet att sörja för anskaffandet av andra och lämpligare inkvarteringslokaler. I syfte att åter få konsthallen ställd till förfogande för det ändamål den är avsedd att tjäna har konsthallens styrelse avlåtit skrivelser dels till chefen för marinen den 18 maj 1942, dels till statsrådet och chefen för försvarsdeparte-

Interpellation ang. rekvisitionen av Liljevalchs konsthall. (Forts.)

mentet den 3 juni samma år, dels också till statens krisrevision den 18 januari 1943. Dessa skrivelser ha dock icke lett till någon åtgärd i av styrelsen åsyftad riktning.

I det svar, som statsrådet och chefen för försvarsdepartementet den 20 augusti 1942 avgav på styrelsens nyssnämnda hänvändelse, åberopades yttranden, som i frågan avgivits av vederbörande marina myndigheter. I dessa hade gjorts gällande, att den barackförläggning på Skeppsholmen, vilken av styrelsen, bland annat, ifrågasatts såsom ersättning för den provisoriska förläggningen i Liljevalchs konsthall, icke låte sig ordna med hänsyn dels till kostnaderna, dels till att plats för barackerna svårligen kunde beredas utan förstörande av stora delar av trädbeståndet å Skeppsholmen. Andra utvägar att tillgodose förläggningsförhållandena för Stockholms örlogsstations manskap hade i detta sammanhang prövats, men icke befunnits tillfredsställande, heter det vidare i statsrådets svarsskrivelse. Statsrådet såge därför icke någon möjlighet att för närvarande frigöra konsthallen, utan det syntes nödvändigt att den tills vidare finge disponeras för förläggning av örlogsstationens personal.

Frågan om konsthallens fortsatta användning såsom förläggningslokal torde emellertid icke kunna anses tillräckligt belyst genom denna hänvisning till vissa, av de marina myndigheterna framhållna svårigheter beträffande förläggningens ordnande på annat sätt. Dels synas invändningar kunna göras mot dessa myndigheters uppfattning i nämnda spörsmål, dels synes frågan böra betraktas även ur andra synpunkter, vilka delvis äro av principiellt vägande natur.

Hit hör i främsta rummet *rättssynpunkten*. Enligt regeringsformen § 74 och därpå grundad gällande rekvisitionslagstiftning får rekvisition tillgripas blott för att fylla »sådana krigsmaktens oundgängliga behov, vilka icke kunna på annat sätt med tillräcklig skyndsamhet tillgodoses». Då stormaktskriget utbröt, befann sig Stockholms örlogsstation otvivelaktigt i en situation, som rättfärdigade ett rekvisitionsförfarande för fyllande av dess oundgängliga behov av förläggningsutrymme. Men för ett vidmakthållande av rekvisitionen är efter år fordras enligt regeringsformen icke blott att behovet är »oundgängligt», utan även att det »icke kan på annat sätt tillgodoses med tillräcklig skyndsamhet». Några ansträngningar från stationschefens sida att ställa sig lagen till efterrättelse genom att med tillräcklig skyndsamhet skaffa förläggningsutrymme på annat sätt, exempelvis genom köp eller hyresavtal, ha veterligen icke gjorts. Den grundlagsenliga skyldighet, som härutinnan åligger honom, kan icke anses försatt ur kraft genom ett praktiskt direktiv av 1942 års försvarsberedning om att endast oundgängligen nödvändiga ny- och ombyggnader böra utföras inom örlogsstationens nuvarande område, så länge frågan om örlogsbasens förflyttning till annan ort icke blivit löst. Det torde få anses uppenbart att marinmyndigheternas förfarande, att fylla *permanent*a behov genom rekvisition utan att samtidigt söka andra utvägar att fylla desamma, svårligen kan förenas med grundlagens ord och mening.

Att inga allvarliga försök ha gjorts att på annat sätt ordna förläggningsfrågan, framgår bl. a. av ett av marinechefen åberopat yttrande av chefen för ostkustens marindistrikt. Av dennes skrivelse, daterad den 25 juli 1942, inhämtas, att örlogsstationen faktiskt disponerar mark för uppförande av baracker, dels på Skeppsholmen, där utan förstörande av trädbeståndet utrymme kan anskaffas åt 4 baracker, dels på flottan tillhörigt område i konsthallens närmaste omgivning med plats för 6 å 7 baracker, vilka 10 å 11 baracker tillsammans motsvara konsthallens förläggningskapacitet. Det senare området har varit uthyrt genom kontrakt som utlöpte den 1 oktober 1942. Efter att ha avhandlat frågor om ytterligare byggnader för andra ändamål samt kostnaderna

Interpellation ang. rekvisitionen av Liljevalchs konsthall. (Forts.)
härför, vilka här icke behöva beröras, yttrade befälhavande amiralen i slutet av nämnda skrivelse: »Ehuru jag anser denna lösning innebära stora fördelar ur utbildnings- och allmän fostringssynpunkt och ägnad att underlätta ordnandet av örlogsstationens lokalfrågor under innevarande övergångsperiod till den nya organisationen samt väl motsvara därmed förenade kostnader, har jag dock med hänsyn till bl. a. det svävande läge, vari örlogsstationens organisationsfrågor befinna sig, icke funnit anledning att nu utreda densamma i ekonomiskt eller andra avseenden.»

Anledningen till att sålunda icke ens några förberedande åtgärder vidtagits för den förläggning i flyttbara baracker å örlogsstationen tillhörigt område, vars möjlighet här tydligt anges, har i befälhavande amiralens yttrande endast antytts. Den kan med större tydlighet utläsas ur marinchefens tillägg till nämnda yttrande, där det heter: »Ett återlämnande av konsthallen synes tyvärr icke bliva möjligt förrän efter den av chefen för försvarsdepartementet förebådade förnyade utredningen angående förflyttning av Stockholms örlogsbas.» Då det först är de på en dylik utredning grundade praktiska åtgärderna, som kunna ändra något i örlogsstationens behov av förläggningsutrymme, torde man ha all anledning att på grund av detta uttalande befara, att konsthallen icke med de marina myndigheternas medgivande skall få disponera sin byggnad förr än i den ovissa framtid, då Stockholms örlogsstation eventuellt hunnit förflyttas från stadens hamnområde till den plats i skärgården, som genom den förnyade utredningen kan komma att bestämmas.

Detta perspektiv ställer den ur grundlagssynpunkt anmärkningsvärda förlängningen av rekvisitionen i ännu skarpare belysning.

Till dessa invändningar mot förfarandet komma även *ekonomiska synpunkter*. Det nuvarande arrangemanget är i ekonomiskt avseende synnerligen ofördelaktigt såväl för staten som för konsthallen. Konsthallens byggnad är enligt experters uttalanden som förläggningslokal icke blott i flera hänseenden olämplig, utan även särdeles oekonomisk ur värmeteknisk synpunkt. Uppvärmningen av ett tiotal baracker, sammanlagt motsvarande konsthallens förläggningskapacitet, anses bära bli minst 10,000 kr. billigare per år än den nuvarande kostnaden för konsthallens uppvärmning. Anskaffandet av baracker, vilket torde kunna ske betydligt billigare än vad befälhavande amiralen kalkylerat, om upphandling av byggnadsmaterialet skedde genom arméförvaltningens bemedling, har beräknats draga en verklig kostnad, som skulle motsvara föga mer än två års hyra för konsthallen. Härtill kommer, att konsthallens byggnad, vilken enligt uppgjort besiktningssinstrument på sin tid avlämnades till örlogsstationen i gott skick, under de gångna tre åren varit utsatt för hård nötning, ovarsam behandling, i vissa avseenden rent av för uppsätlig skadegörelse. Kostnaden för en reparation — vilken i närvarande stund torde bära uppskattas till minst 100,000 kr. — ankommer det otvivelaktigt på örlogsstationen att bära.

För konsthallen har den från örlogsstationen hittills uppburna ersättningen icke varit tillräcklig för de löpande utgifter, som åligga konsthallen, trots att dess rörelse för närvarande är nedlagd. Förlusten, som uppgår till flera tusen kronor, har måst täckas genom anlåtande av räntemedel från Liljevalchs konsthalls fond, vilka varit avsedda att stödja konsthallens utställningsverksamhet.

Den långvariga »ockupationen» av konsthallen är till det största *förfång för det svenska konstlivet*, som den Liljevalchska donationen velat tjäna. Konstnärerna måste avstå från de stora representativa utställningar, vilka betyda så mycket både för dem och för landets konstliv överhuvud, och konstnärerna ute i landet ha förlorat möjligheten till samlingsutställningar i huvudstaden. Konsthallen har även förhindrats att spela sin tidigare viktiga roll för Sveriges in-

Interpellation ang. rekvisitionen av Liljevalchs konsthall. (Forts.)

sats i det internordiska konstliv, som det trots rådande internationella förhållanden böra vara vårt lands uppgift att stödja och uppmuntra. Olika svenska konstnärssammanslutningar ha vid flera tillfällen i anslutning till styrelsens framställningar vädjat till statsmakterna att åter frigiva konsthallen för dess egentliga ändamål. Senast har Konstnärernas riksorganisation vid sitt årsmöte den 28 april gjort ett energiskt uttalande i denna riktning.

De ovan anförda synpunkterna, vilka i huvudsak utgöra en sammanfattning av vad konsthallens styrelse och intendent i olika skrivelser andragit, innebära *dels* att rättsgrunden för den under så lång tid vidmakthållna rekvisitionen synes i hög grad tvivelaktig, *dels* att statens kostnader för rekvisitionen icke stå i rimligt förhållande till kostnaderna för motsvarande, på annat sätt anskaffat förlägningsutrymme, *dels* att konsthallen icke desto mindre genom rekvisitionen åsamkas avsevärd ekonomisk förlust, *dels* även att rekvisitionen vidmakthållande innebär ett åsidosättande av den framlidne donatorns vilja samt av de kulturella intressen, som konsthallen har att tjäna.

Med hänvisning till det sålunda anförda tillåter jag mig att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framställa följande frågor:

1) Delar herr statsrådet den av de marina myndigheterna tillkännagivna uppfattningen, att konsthallens disponerande »tills vidare» för förläggning av örlogsstationens personal bör anses liktydigt med att rekvisitionen skall fortsättas ända till dess förnyad utredning ägt rum angående förflyttning av Stockholms örlogsbas?

2) Om så icke är fallet, anser sig herr statsrådet oförhindrad att med snaraste låta utreda frågan om beredandet av andra förläggningmöjligheter åt den i konsthallen inrymda örlogspersonalen?

3) Är det herr statsrådets avsikt att snarast möjligt utfärda sådana föreskrifter och anvisningar, att konsthallens byggnad efter vederbörlig, av statsverket bekostad reparation åter ställes till förfogande för det ändamål, som den är avsedd att tjäna?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Ordet lämnades på begäran till herr **Wistrand**, som anförde: Herr talman! Under de senare åren hava stora och dyrbara lagerhus uppförts för lagring av spannmål. Möjligheterna för uppförande av sådana lagerbyggnader hava väsentligt underlättats genom att lån beviljats ur den särskilda spannmålsagerhusfonden. Särskilda föreskrifter om sättet för uppförandet av spannmålsagerhusen hava icke funnits. Icke mindre än 70—80 procent av de spannmålsagerhus, som uppförts under de senast förflutna åren för lånemedel ur spannmålsagerhusfonden, hava byggts av *trä*.

Att sistnämnda förhållande icke kan vara tillfredsställande torde ligga i öppen dag. Svenska brandskyddsintressen hava också sökt tillse, att vid nybyggnad av större spannmålsagerhus brännbart byggnadsmaterial i möjligaste mån undvekes.

Föregående år skulle ett större spannmålsagerhus med silos, allt i trä, uppföras i Köping. Även i detta fall gjordes försök att få nödiga brandskyddsanordningar iakttagna, dock utan resultat. Först efter det att byggnadsföretaget i det närmaste färdigstälts gjordes ansökan om erhållande av statliga lånemedel. I avgivet remissvar fann byggnadsstyrelsen det anmärkningsvärt, att låneansökan icke ingivits förrän byggnadsarbetet fortskridit så långt, att eventuella erinringar mot byggnadssättet icke kunde beaktas, och avstyrkte framställningen om lån under anförande av att nödiga brandsäkerhetsföreskrifter

Interpellation om brandskyldssynpunktens beaktande vid uppförandet av lagerhus.

Interpellation om brandskyddssynpunktens beaktande vid uppförandet av lagerhus. (Forts.)

icke iakttagits. Lantbruksstyrelsen har endast med tvekan tillstyrkt ansökningsen.

Under återopande av vad som sålunda framhållits anhåller jag om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande frågor:

1) Anser statsrådet det vara tillfredsställande, att statliga lånemedel tillhandahållas för finansiering av sådana under byggnad varande eller redan uppförda spannmålslagerhus, vilka ur brandskyddsteknisk synpunkt otvivelaktigt äro av otillfredsställande beskaffenhet?

2) Om så icke är fallet, har statsrådet vidtagit åtgärder i syfte att skapa garantier för att för folkförsörjningen nödvändiga lagerbyggnader uppföras på ett ur brandskyddssynpunkt betryggande sätt?

3) Om det sistnämnda icke skulle vara fallet, avser statsrådet att med det snaraste vidtaga sådana åtgärder?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.42 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.